

samfunn for alle

Norsk Forbund for Utviklingshemmede → nr 4 | 2007

nfu

Tilbake til reform-ideologien! s. 7

Nektes lesetrening i skoletiden s. 11

Stort mediefokus på Hove s. 16

Samlokalisering i Hamar s. 23

Haga lærer av sin pleietrengende far

”Jeg lærer av min pleietrengende far” sa kommunal- og regionminister Åslaug Haga i et sommerintervju med Dagbladet i juli. Bakgrunnen var at hennes far hadde blitt pleietrengende og moren hadde slitt seg ut på å yte omsorg. Jeg satt kaffen i halsen da Haga fortsatte med å si at hun vil gi alle 75-åringer tilbud om en omsorgsamtale med kommunen.

Må det virkelig være så nært før vår kommunal- og regionminister forstår hva det dreier seg om? Vet hun ikke at kommunene har informasjonsplikt? Det skal ikke være slik at ektefeller eller andre omsorgspersoner skal slite seg ut i den daglige omsorg for verken eldre, funksjonshemmede eller syke. Kommunen skal hjelpe, komme med tilbud, være veiviser, veileder og gi relevante og riktige opplysninger. Det skulle derfor bare mangle at man får denne samtalen med kommunen.

Men det skal gjelde ikke bare 75-åringer. Det gjelder alle som kommer i en situasjon hvor de trenger hjelp, enten det er til en selv eller nærpersoner. Det er Hagas jobb å få til dette. Og det er ikke nok med penger. Det må også kompetanse og riktige holdninger til. Mye gjøres, men det er ikke nok.

Det er uverdig at foreldre må slite seg ut for at deres barn, unge eller voksne nærpersoner skal få sine rettigheter.

Det er uverdig at foreldre får vite at det er så vanskelig å få barn med funksjonsnedsettelse, fordi det ikke finnes nok hjelp. Jeg vet ikke hvor mange ganger NFU har tatt det opp med myndighetene. Vi har sagt fra. Vi klager. Vi ber om tilsyn osv. Vi får gang på gang dokumentert at omsorgen og tjenestene er for dårlige eller mangler totalt.

Jeg har ennå ikke hørt en eneste statsråd som har gått ut og sagt at de har lært noe av denne situasjonen. Men jeg har ikke gitt opp håpet.

VIBEKE SEIM-HAUGEN
GENERALSEKRETÆR

samfunn for alle

Medlemsblad for
Norsk Forbund
for Utviklingshemmede

Seks utgivelser per år.
Årsabonnement: 400,- kroner

ISSN: 0803-5105

Ansvarlig redaktør:
Helene Holand
helene@nfunorge.org

Journalist:
Bitten Munthe-Kaas
bittenmk@yahoo.com
Telefon: 928 36 809

Tilrettelegger lettlest stoff:
Kari Bue
kari@nfunorge.org

Adresse:
Samfunn for Alle, NFU
Postboks 8953 Youngstorget
0028 Oslo
Sentralbord: 22 39 60 50
Telefaks: 22 39 60 60
E-post: post@nfunorge.org

Annonseakkvisitør: AMN A/S
Postboks 24, 3340 Åmot
Telefon: 32 78 17 50

Forsidefoto:
Bitten Munthe-Kaas

Layout: Hvarings as : Anne Berit
Trykk: Allservice as

Utgivelse 5 - 2007
kommer 2. november
Frist for saker er 17. september
Annonsefrist 3. oktober

Ny jobb

Tidligere leder av internasjonal avdeling og nåværende spesialrådgiver Knut Roger Andersen har sagt opp sin stilling etter 8 år i NFU. Han skal begynne i ny jobb som politisk rådgiver for lederen i Kommuneansattes Fellesorganisasjon (KFO).

Innhold

- 4** "Bryllupsfesten"
- 5** Forbundslederen har ordet
- 6** MYE kan bli bedre!
- 7** Tilbake til reformideologien!
- 10** Tilsyn med spesialundervisning
- 11** Nektes effektiv lesetrening
- 15** SAFO krever medvirkning
- 16** Hove 2007
- 17** Høisveen mot Salvesen
- 20** Dramatisk for organisasjonene
- 23** Samlokalisering i Hamar
- 26** FrP-politiker på glattisen
- 27** Kunsten å være seg selv
- 30** Bislet Summer Games
- 31** Få får datahjelpemidler
- 34** Hva er det med NFU Ringsaker?
- 35** Annonser
- 44** NFU-butikken
- 48** Anes detaljrikdom

Støttekontaktpris

Gjøvik kommune, Kultur og fritid, er på jakt etter en støttekontakt som har holdt koken i mange år og gjort en skikkelig innsats. For årets støttekontaktpris skal deles ut på høstens støttekontakt-treff. Forslag på kandidater kan sendes på mail til kulturkonsulent ola-narten.svendsen@gjovik.kommune.no Prisen er en innrammet hedersbetegnelse og en bukett blomster.

Opplæring

Steinar Sandnes fra NFU representerer fortsatt SAFO i Utdanningsdirektoratets Råd for inkluderende opplæring som nylig ble oppnevnt for perioden 2007–2009.

REPARASJON AV FRONTRUTE

GRATIS!

Hår du kasko/delkasko er reparasjonen kostnadsfri for deg.

STJØRDAL	LADE	TILLER
74822555	73849800	72895090

www.bilglass.no

Stjørdal: Martin Moes gt. 10, 7500 Stjørdal
Lade: Lade Allé 71, 7041 Trondheim Tiller: Osre Rosten 4c, 7075 Tiller

Skikkelig "bryllupsfest" for "Kabal i hjerter"-paret

Kinopublikum over det ganske land trykket det fargerike kjæresteparet Maybritt Stusdal Matre (33) og Kåre Morten Watne (46) i Bergen til sitt bryst for deres innsats i "Kabal i hjerter". Filmen fikk Gullruten som beste dokumentar tidligere i år. Det kom derfor en flom av protester og sympatierklæringer – blant annet fra NFU – da sjokknyheten kom om at Fylkesmannen i Hordaland etter innvendinger fra Kåre Mortens daværende hjelpeverge og deretter Folkeregisteret vendte tommelen ned for at det folkekjære paret skulle få gifte seg.

Kåre Morten og Maybritt hadde planlagt bryllupet til minste detalj da avslaget kom før påske. Begrunnelsen var at Kåre Morten kunne komme til å trenge mer pleie og omsorg enn hans tilkommende ektefelle ville være i stand til å gi ham.

Reaksjonene lot ikke vente på seg. Det ble umiddelbart startet en protestaksjon på internett som på kort tid resulterte i over to tusen underskrifter. Kåre Mortens nye hjelpeverge har imidlertid sagt ja til bryllupet. Folkeregisteret forlangte likevel mer utfyllende informasjon.

Bryllupsfesten

Byråkratene kunne likevel ikke stoppe paret som har vært kjærester i fem og forlovet i tre år fra å holde "bryllups"fest! Og fest ble det – i regi av Se & Hør, Bergens Tidende og diverse andre sponsorer. Brudens

*Brud og brudgom forevige
før den store festen.
(Foto: Gunn Elisabeth Hauge)*

drømmekjole var lysegul – overstrødd med blomster. Hun matchet selvsagt brudgommen slips – slik det seg hør og bør for det fargerike paret som i årevis har gledet folk i Bergen med sine originale og kreative kledeboner – iført som de er i en fast farge for hver ukedag.

Brudens mor, Ingeborg Matre, sier i en samtale med Samfunn for alle at de sakkyndiges utredning foreligger nå. - Her konkluderes det med at de to har rettslig handleevne og at det derfor ikke er noe i veien for at de skal kunne

gifte seg. Etter den fantastiske bryllupsfesten har Maybritt imidlertid søkt plass i et bofellesskap i Bergen sentrum i en periode for å venne seg til å bo hjemmefra.

Parets advokat Øivind Bjørkås meddelte for et par måneder siden i en pressemelding at "Maybritt og Kåre Morten har utsatt planene om å flytte sammen og inngå ekteskap".

Men kjærester er de også i dag – og i giftetanker går de fortsatt!

NFUs årsregnskap og årsmelding

NFUs årsregnskap og årsmelding for 2006 er lagt ut på NFUs hjemmesider www.nfunorge.org (om NFU, organisasjon, årsmeldinger) eller http://www.nfunorge.org/view.cgi?&link_id=0.1046.1259&session_id=0

Nå må noe skje!

Nå kommer den ene bekreftelsen etter den andre på det noen av oss allerede vet. Mennesker med utviklingshemning i Norge lever ikke som andre innbyggere. De har de samme rettighetene etter loven, men får dem ikke oppfylt slik som andre.

Sosial- og helsedirektoratet offentliggjorde nylig statusrapporten om levekår, tjenestetilbud og rettssikkerhet for mennesker med utviklingshemning. Fylkesmennene har hele våren offentliggjort tilsynsrapportene med spesialundervisningen i den videregående skolen. Vi trenger ikke vente på slutt-rapportene for å trekke slutningen om at forholdene er under enhver kritikk.

NAKU (Nasjonal kompetansemiljø om utviklingshemning) har offentliggjort en rapport som viser at mennesker med utviklingshemning ikke får det samme tilbudet om helse-tjenester som andre. NFU får støtte av jusprofessor Bernt i at den kommunale sjølråderetten er for sterk. Den går ut over rettssikkerheten til de som mest av alle trenger samfunnets beskyttelse.

Tilsynsmyndighetene må få sterkere virkemidler slik at også innbyggere med utviklingshemning får oppfylt rettighetene sine.

I sommer har vi fått en ny debatt om det er riktig å føde barn med nedsatt funksjonsevne. Jeg håper debatten skyldes uvitenhet og mangel på kunnskap. Skal vi unngå slike diskriminerende utspill i framtiden, trenger vi kunnskap om hva utviklingshemning er, hvordan mennesker med utviklingshemning lærer, hvordan de lever og hvordan de kan leve. Vi trenger både forskning og formidling av den kunnskapen vi allerede har ut i samfunnet.

Vi trenger altså ny og oppdatert kunnskap. Hvordan lever mennesker med utviklingshemning, hvordan kan vi på best mulig måte gi dem opplæring de har glede og nytte av? Hvordan kan vi på best måte gi dem hjelp og støtte slik at de kan leve selvstendig i fellesskap med andre? For meg er det helt klart at myndighetene må øke bevilgningene på forskningsfeltet. Dette området er for viktig til at det kan være avhengig

av å konkurrere om knappe midler. Gjennom NFU blir det hvert år sendt inn søknader på viktige og spennende forskningsprosjekter som ikke når opp i kampen om forskningsmidlene fra Helse og Rehabilitering. Også på forskningsfeltet er mennesker med utviklingshemning taperne.

I avisdebattene i sommer har justisministeren lovet at forslag til ny vergemålslov kommer i 2008. Stortingsrepresentant Lise Christoffersen har lovet at det kommer et forslag til støtteordning når det gjelder å få dekket utgifter til ledsagere på ferieturer. Begge disse sakene vil bli fulgt opp av NFUs landsstyre.

På vegne av regjeringen arrangerer Statens råd for funksjonshemmede en høringskonferanse 24. september. Det er med store forventninger vi ser fram til denne høringskonferansen. Nå må noe skje!

Advokat Petter Kramås

ADVOKATFIRMAET HESTENES OG DRAMER & CO

Vi har bred erfaring i saker som gjelder utviklingshemmede:
Sosial- og helsetjenester, trygd, spesialundervisning, erstatning, arbeidsrett, arv og testament mv.

Besøk oss på våre nettsider - www.hestenesdramer.no

Her finner du også nyttig informasjon, artikler og lenker.

Ta gjerne kontakt for en uforpliktende samtale – eller send oss et brev eller en mail!
Ingen kostnader før vi har avtalt oppdrag. Vi kan søke om fri rettshjelp for deg.

HOVEDKONTOR: Møllergaten 4, 0179 Oslo, telefon 24 14 53 50
FILIAL I SON / AKERSHUS: Storgaten 54, 1555 Son, telefon 64 95 04 13
petter.kramaas@hestenesdramer.no

MYE kan bli bedre!

Hele dokumentasjonsrapporten kan lastes ned på www.shdir.no

16 år etter ansvarsreformen gjenstår det mye for å bedre levekårene til mennesker med utviklingshemning. Det er inntrykket vi sitter igjen med etter å ha lest den nedslående rapporten "Vi vil, vi vil, men får vi det til?". Rapporten er en del av dokumentasjonsgrunnlaget for den nasjonale høringskonferansen "Deltakelse og aktivt liv – idealer for fall?" i Oslo i slutten av september. På dagsorden står en gjennomgang av levekårene for mennesker med utviklingshemning anno 2007.

I den 60 sider lange rapporten som er utarbeidet av Sosial- og helsedirektoratet på oppdrag fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Sosial- og helsedepartementet, gjennomgås situasjonen på ulike livsområder. Her leser vi stikkordsmessig følgende:

Barnehage og skole

- Det virker som om barn som trenger særskilt tilrettelegging sluses til enkelte barnehager med best spesialpedagogisk kompetanse.
- Skolefritidsordningen er ulikt organisert i kommunen. Det er stor forskjell på kvalitet og pris.
- Antall segregerte opplæringstilbud har økt – kanskje spesielt fordi klasseinndelingen er fjernet.
- Andelen av elever som får spesialundervisning har gått merkbart ned de siste ti årene.

Bolig

- De fleste bor i kommunal bolig i bofellesskap i en bolig som "merker seg ut".
- Prinsippet om at mennesker med utviklingshemning i kjølvannet av reformen skulle bo i vanlige boligmiljøer er ikke ivarettatt i tilstrekkelig grad.
- Mange har ingen innflytelse på hvem de deler bofellesskap med – noe som kan føre til uro og konflikter.

- Det er bare et fåtall som har egen bolig.
- Mange blir skremt med at de ikke får tjenester hvis de etablerer seg i eget husvære.
- Det finnes samtidig eksempler på at det er fullt mulig å etablere seg i egen bolig, klare seg økonomisk og få nødvendige tjenester.
- Manglende kommunal boligbygging fører til at mange blir boende hjemme hos foreldre og pårørende til langt opp i voksen alder.
- I samlokaliserte boliger med døgnkontinuerlige tjenester er et stort personale med mange deltidsstillinger et stort problem.
- Barneboliger er økende i antall.
- Barn blir boende i barnebolig etter fylte 18 år. Det er stor forskjell i alder på de som bor der.
- Boligene varierer i størrelse. Noen minner mest om en institusjon.

Ferie- og fritid

- Det finnes lite kunnskap om ferie- og fritidsaktiviteter til mennesker med utviklingshemning. Dette er et område som må undersøkes nærmere og gjøres en innsats på.

Transport

- Det finnes lite kunnskap om hvordan transporttilbudet fungerer for mennesker med utviklingshemning som har særskilte behov for å kunne delta i arbeid, aktivitet og i fritid.

Arbeid

- Få mennesker med utviklingshemning er integrert i vanlig arbeidsmiljø.
- De fleste tilbringer dagen i et kommunalt dagsenter eller virksomhet som gir "varig tilrettelagt arbeid".
- Under 1 prosent hadde arbeid i en ordinær bedrift uten tiltak.
- Svært få har noe som likner ordinære lønnsbetingelser. Det vanlige er fortsatt full uførepensjon og en symbolsk lønn ved siden av.

Tjenester

- Kommunene sørger ikke godt nok for at tjenestetilbudet endres i samsvar med endring i utviklingshemmedes behov.
- Det mangler dokumentasjon på individuelle vurderinger.
- Det fattes ikke nødvendige vedtak.
- Vedtakene er ikke begrunnet, og blir ikke evaluert. Ansatte kjenner ikke en gang til det.
- Brukermedvirkning og individuell medvirkning er mangelfullt.
- Tilbudene fra spesialisthelsetjenesten er utilgjengelige og preget av manglende kompetanse.
- Kommunene må sørge for at rettsikkerheten ivaretas bedre.
- Etterspørselen etter både kognitive og andre hjelpemidler er lavere enn forventet.

Rettsikkerhet

- Brukermedvirkning når det gjelder mennesker med utviklingshemning er stort sett fraværende.
- I 2006 var det svikt i 41 av 53 kommuner når det gjaldt bruk av makt og tvang. Kommunene står overfor betydelige utfordringer knyttet til forsvarlig saksbehandling, opplæring, organisering av tjenestene og kvalitetssikring av tjenestene.

Økonomi

- Andelen blant de som får grunn- og hjelpe-stønad er atskillig mindre blant de med diagnosen utviklingshemning enn de som har diagnosen barneautisme og Downs syndrom.
- Spørsmålet er om de uten en mer spesifikk diagnose får tilstrekkelig hjelp til å søke helserelaterte ytelser.

Levealder

- Levealderen blant mennesker med utviklingshemning har økt. Det representerer utfordringer både når det gjelder kompetanse og behovet for tjenester.

Vi må tilbake til reform-ideologien!

“Vi vil, vi vil, men får vi det til?” heter en rapport som Sosial- og helsedirektoratet har laget. Den kommer nesten 20 år etter at ansvarsreformen for mennesker med utviklingshemning ble gjennomført.

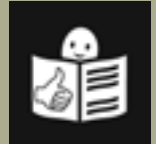
Sølvi Knudsen var forbundsleder i NFU da reformen ble planlagt. Hun var med i dette arbeidet og med på å planlegge og gjennomføre reformen.

Sølvi mener at mye siden har gått galt i arbeidet for at mennesker med utviklingshemning skal få det bedre. Politikere og de som har med mennesker med utviklingshemning å gjøre, må huske det som sto i

reformdokumentene. Det må også medlemmer i NFU gjøre, sier hun.

Sølvi Knudsen mener også at kommunene må bli flinkere til å lage planer som passer for den enkelte.

Sølvi blir redd når hun tenker på at stadig flere personer med utviklingshemning blir tvunget til å flytte fra hjemmene sine. Kommunene tenker at det blir billigere å samle dem på ett sted.

- Tittelen på Sosial- og helsedirektoratets rapport “Vi vil, vi vil, men får vi det til?” er en klar indikasjon på at noe ikke fungerer. Neste spørsmål som nå må reises, er hva det er vi vil og hvorfor vi ikke greier å oppfylle intensjonene i reformen som ble vedtatt for snart tyve år siden.

TEKST OG FOTO: BITTEN MUNTHE-KAAS

Tidligere forbundsleder i NFU, Sølvi Knudsen, stod sentralt i arbeidet med planleggingen og gjennomføringen av ansvarsreformen for utviklingshemmede i 1990-årene. Knudsen arbeidet i hele denne perioden i halv stilling som koordinator for funksjonshemmede i Meland kommune. Kombinasjonen med å arbeide i denne foregangskommunen utenfor Bergen, innebar at hun også var med på å prøve ut intensjonene i reformen i praksis. Hun følte seg derfor trygg på at reformens innhold var til det beste for mennesker med utviklingshemning.

I dag mener Knudsen at en avgjørende forutsetning for å få snudd den negative trenden som utviklingshemmedes levekår nå er gjenstand for, er å repetere det Stortinget i sin tid vedtok skulle gjøres. Hun gir i klartekst ut-

trykk for at det nå både er politikere, tjenesteutøvere på flere nivåer, men også medlemmer i NFU som ikke har de grunnleggende prinsippene i reformdokumentene og ideologien det var enighet om, under huden.

- Hva mener du må gjøres for å snu den negative utviklingen?

- Vi må arbeide etter det som er skissert i reformdokumentene. Disse handler først og fremst om at når en skal legge til rette, må det tas individuelle hensyn. Tilbudene skal også avspeile en integrering i samfunnet. For – hvis vi ikke tenker integrering, kan vi absolutt ikke tenke inkludering heller. Jeg er riktignok ikke lenger i en posisjon der jeg kan uttale meg bastant om utviklingen av levekårene for utviklingshemmede på landsbasis. Men mitt bestemte inntrykk etter å ha fulgt med fra sidelinja i alle år, er at vi i dag er på full fart inn i en utvikling med fokus på gruppetenkning og neglisjering av individuell tenkning.

“Samlokalisering er IKKE basert på den enkeltes behov, men på en idé som systemet har om at det er billigere.”

Sølvi Knudsen, tidligere forbundsleder i NFU

NFUs tidligere forbundsleder Sølvi Knudsen var sentral i arbeidet med planleggingen og gjennomføringen av ansvarsreformen på 1990-tallet.

NFUs tidligere forbundsleder minner samtidig om psykiatireformen som kom noen år etter ansvarsreformen. - Den hadde ikke de samme grundige drøftingene og prinsipielle føringene som ansvarsreformen. Dermed ble den heller ingen støtte for individualisering, men tvert imot gruppetenkning, som siden har blitt praksis i mange kommuner. Dette mener jeg har en smitteeffekt som også bidrar til gruppetenkning i forhold til personer med utviklingshemning i de samme kommunene.

På spørsmål om hvorfor hun ellers tror gruppetenkningen er kommet så vidt sterkt i fokus igjen, svarer Sølvi Knudsen at det har flere årsaker. - Jeg er redd for at vi i NFU lokalt ikke alltid står med felles bred front mot gruppetenkningen. Det er også lagt for lite vekt på å se sammenhengen mellom det vi har som mål og det vi i praksis planlegger. Er målet normalisering og "Et samfunn for alle", må vi ikke gi slipp på den individuelle tilnærmingen! Enkelte kommuner er dessuten for lite flinke til å lage individuelle planer. Og

igjen: Det sitter mange i administrative stillinger og politiske posisjoner som mangler innsikt i hva reformdokumentene faktisk inneholder. Det viser seg også at det blant høyskoler som utdanner vernepleiere heller ikke legges nok vekt på grunnleggende verdier i reformdokumentene.

- Hvilken kommentar har du da til bekymringen for ensomheten blant mennesker med utviklingshemning som bor for seg selv, går i vanlig skole, barnehage osv. som kommer til uttrykk både i høgskolesammenheng, blant en del foreldre selv og ellers i stadig flere andre fora?

- Jeg har hørt de samme argumentene de siste 20 årene. Dette temaet var gjenstand for grundige diskusjoner da reformen ble planlagt. Da forholdt vi oss også til den ensomheten på institusjonene som Lossis-utvalget beskrev - en ensomhet som var total blant store grupper av utviklingshemmede. Ensomhet er selvsagt svært viktig å forebygge. Men jeg tror ikke at svaret på å forhindre ensomhet er å legge til

rette for stadig flere utviklingshemmede i spesialgrupper, samlokaliserte boligløsninger, felles støttekontaktordninger osv. Det å forebygge ensomhet er mer sammensatt enn å samle mennesker med samme diagnose. Vi burde i 2007 hatt en mer avansert tenkemåte rundt dette temaet enn det som blir gjort i dag.

Nedslående lesning

Knudsen synes ellers at det som kommer fram om situasjonen i skole og skolefritidsordning i rapporten "Vi vil, vi vil, men får vi det til?" er nedslående lesning. Hun hadde forventet en offentlig nasjonal kamp for å få oppfylt rettighetene i skoleloven. - Den norske skole har aldri tidligere hatt så mye kunnskap om læringsmetoder, om hvordan en skal unngå mobbing osv. som i dag. Spørsmålet er om en del av den norske skolen har glemt hvor viktig modell-læringen er for alle menneskers utvikling. Hvis det er slik at det er systemet som nekter elever med utviklingshemning å gå på vanlig skole, må man fra NFUs side danne en opinion. Dersom medlemmene i NFU

står samlet bak forbundets prinsipper, bør vi vinne denne kampen. Det har vært utkjempet større og vanskeligere saker i vårt forbunds historie.

Det må i tillegg stilles klare krav til at alle utdanningsinstitusjonene følger opp intensjonen i alle de meldingene og lovverkene vi har som inneholder enkeltindivid-tenkning overfor sine studenter. Vi kan ikke godta at de ikke tar viktige vedtatte stortingsdokumenter på alvor. Jeg har selv gitt informasjon til vernepleierstudenter som visste lite om historien bak reformen. Det betyr ikke at jeg mener at de skal fordype seg i den. Men den dagen NFU som organisasjon, de som planlegger, studenter osv. ikke har historien med seg, er faren for å gjøre gale beslutninger så absolutt tilstede

Tvangsflyttingen

Sølvi Knudsen er også svært bekymret over tendensen de senere årene med at stadig flere personer med utviklingshemning flyttes mot sin vilje fra sine hjem der de trives og kanskje har bodd siden reformen. - De tilbys samlokaliserte løsninger i stedet der de selv ikke har noen innflytelse over hvem de

skal bo sammen med. Dette er for det første en katastrofe for den enkelte. Denne type tenkning får dessuten ringvirkninger. Som blant annet handler om tetthet blant de som mottar tjenester, for mange tjenesteytere i omløp og smitte-effekten – som vi allerede ser flere steder - mellom kommuner. Slik flytting er ikke basert på den enkeltes behov, men på en idé som systemet har om at det blir billigere.

I dag både hører vi om og leser i høringskonferanse-rapporten om foreldre som ikke våger å investere i egen bolig for sin sønn eller datter. De har fått signaler fra sine respektive kommuner om at de i så fall ikke vil kunne regne med å få tilstrekkelig hjelp og tilsyn fra kommunens pleie- og omsorgsetat. Dermed takker de ja til en kommunal og bemannet bolig av trygghetsgrunner – til tross for at deres sønn eller datter ikke har behov for helkontinuerlig pleie. I slike fellesskapsløsninger bor utviklingshemmede sammen. De fleste jobber samme sted og stort sett utenfor det ordinære arbeidslivet, har fritid og til og med ferie sammen. Hvis begrunnelsen er at det er god økonomi å sammenstimle mennesker med utviklings-

hemning, er det en fallitterklæring for et av verdens rikeste land.

Må tas et tak

- *Tror du at den landsdekkende konferansen i september om utviklingshemmedes levekår anno 2007 vil få noen betydning?*

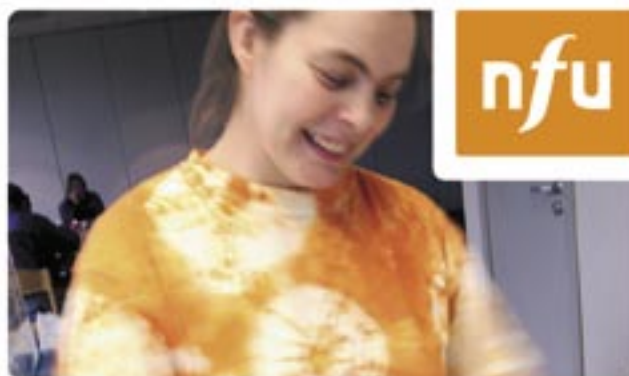
- Arrangementet er et godt tiltak. Hvis det ikke resulterer i at statlige myndigheter tar initiativ til det jeg vil kalle en forpliktende repetisjon, både ideologisk og praktisk av ansvarsreformen, blir konferansen kun en møteplass der det var kjekt å delta, og folk reiser hjem igjen og fortsetter som før. Det må derfor tas et tak – på departementsnivå – for at utviklingen ikke skal fortsette å gå i revers. Hvis det ikke skjer, kan vi risikere å komme tilbake til det samme gamle systemet som vi ville bort fra – kamuflert i stadig flere mindre enheter. Dersom holdningen som ligger bakom alle disse fellesløsningene innen skolen eller andre livsområder får festet seg ytterligere, vil det bli en atskillig vanskeligere jobb å bryte opp det ”nygamle” systemet enn det var å få bort de store institusjonene!

HVA MENER VI MED ENSOMHET?

”Hva mener vi med ensomhet? Er det mangel på sosialt nettverk, er det mangel på møteplasser der en treffer andre, er det samhandling med andre eller er det vennskap?

De tre første faktorene kan vi lett gjøre noe med både som familiemedlemmer og tjenesteytere. Vennskap slik vi tenker på det, kan være vanskelig for mennesker med utviklingshemning – rett og slett på grunn av funksjonshemningen. Men får vi gjort noe med de tre andre faktorene, har vi kommet langt. Dette er på nytt snakk om holdninger og kompetanse”.

(Ragna Langlo (Bikko), tidligere leder av NFU Hordaland fylkeslag)

Veier til egen bolig

NFUs boligkonferanse 2007. En konferanse med søkelys på ulike boløsninger og tjenestetilbud for personer med utviklingshemning.

Sted: Quality Hotel Gardermoen

Tid: 12. og 13. november 2007

www.nfunorge.no

Et problem for rettsikkerheten

Rapportene fra årets nasjonale tilsyn med spesialundervisning og tilpasset opplæring viser at den snart ti år gamle opplæringsloven stort sett brytes når det gjelder de svakeste elevene. Slik har det vært siden de fikk lov til å gå på skolen.

TEKST OG FOTOS: BITTEN MUNTHE-KAAS

- Resultatet av forvaltningens gjennomføring av tilsyn med spesialundervisningen representerer et rettsikkerhetsproblem. Det er utrolig hvor lite kompetanse skole-Norge har både når det gjelder forvaltningsrett og skolelovgivning.

Leder av NFUs opplæringspolitiske utvalg, Steinar Sandnes, tror likevel ikke at dette springer ut fra vrang vilje. - Dette handler derimot om at både kommuner og fylkeskommuner som skoleeier ser ut til å mangle kunnskap om hvor viktig det er å kjenne og forvalte loven på riktig måte. Det kan enten gjelde regler for saksbehandling eller samarbeidsrutiner både internt på skolen og i forholdet til foreldre. Det hersker også manglende forståelse for hva som skal avgjøre om tilpasningen av opplæringen er av en slik karakter at det utløser et enkeltvedtak. Begrepet "tilpasset opplæring" er fortsatt så diffust at ansatte i skolesystemet kan bruke det akkurat slik de vil. Og det gjør de!

Sandnes har liten sans for oppvekstsjefen som slår seg på brystet og tror han er stor når han har fått prosenten på enkeltvedtak ned fra 17 til 2. - Noen skryter til og med av at de ikke opererer med enkeltvedtak lenger. Begrunnelsen er at den tilpassede opplæringen er blitt god nok. Da roper jeg etter tilsyn og fylkesmann!

Når slike lovbrudd blir avslørt, får vi til og med høre om en fylkesutdanningsdirektør i Møre og Romsdal som ikke opplever tilsynsrapporten som "massiv kritikk", og at det ikke bør overraske

Leder av opplæringspolitisk utvalg, Steinar Sandnes.

noen at vi ikke greier å oppfylle de mange og store kravene som stilles på dette området godt nok! Det overrasker meg at det sitter en direktør på toppen av et system som ikke ser ut til å kunne gjennomføre de mest elementære saksbehandlingsreglene i systemet sitt. Jeg burde kanskje gi uttrykk for lettelse når han samtidig gir uttrykk for at ikke noe av det som blir gjort, er uforsvarlig. Men det gjør jeg ikke!

Kanskje enda verre er det at fylkesmannen som selv har gjennomført dette tilsynet, heller ikke er overrasket over at fylket ennå ikke har på plass et system som er godt nok. Også han viser til at det er store og kompliserte krav som skoleeierne pålegges å oppfylle. Det gjør meg virkelig bekymret, understreker Steinar Sandnes.

Han viser også til fylkesmannen i Hedmark som har gitt sin fylkeskom-

mune avvik. - Det er imidlertid viktig å se BAK antallet avvik og hvilke reelle brudd på loven som dermed blir avdekket. Det er lite informativt hvis et avvik igjen inneholder opp til flere lovbrudd eller "kreative" tolkninger. De som lurar på om de to fylkene jeg her har nevnt er unntakene eller regelen, bør gå inn på fylkesmennenes hjemmesider og se selv. Det er lite lystelig lesning!

- Er det forskjell på resultatene i grunnskolen og videregående skole?

- I form og innhold skiller tilsynsrapportene fra grunnskolen seg i liten grad fra det som skjer i videregående. Gjennomgående er det den grunnleggende mangelen på kjennskap til lovverket som gjør seg gjeldende også her. Det samme gjelder etter min mening den grunnleggende mangelen på forståelse av "lovens ånd" som sier at byråkratiet skal sørge for at borgerne får ta ut rettighetene sine – slik loven sier. I stedet har vi forvaltere som bruker hele sin kreative sans på å avgrense rettigheter, formulere uforståelige begrunnelser og avgrense brukermedvirkningen. Jeg er klar over at det finnes unntak – men det er unntakene som skulle ha vært regelen, presiserer Steinar Sandnes.

NFU vil følge opp

Han understreker at NFU vil følge opp tilsynet videre både i Rådet for inkluderende opplæring, sentralt i forbundets opplæringspolitiske utvalg og ute i fylkeslagene. - I og med at Utdanningsdirektoratet har bestemt at spesialpedagogikken skal være gjensstand for tilsyn neste år, får vi sjansen til å stå i prosessen over tid. Det skal myndighetene få merke, lover Steinar Sandnes.

Hver dag driver pappa Erik Frang lesetreningsopplegget som habiliteringstjenesten har utarbeidet hjemme med Lars Erik – ettersom skolen har nektet å bidra med det i skoletiden.

Nektes effektiv lesetrening i skoletiden

- Helt siden Lars Erik begynte på skolen har vi kjempet for at han skal lære å lese og skrive. Argumentet Storhamar videregående skole hittil har brukt for å nekte å bidra til at han skal få lesetreningen som er utviklet av voksenhabiliteringstjenesten i Hedmark i skoletiden, er at dette opplegget ikke er i tråd med egne planer.

Det er en både trist og opprørende historie pappa Erik Frang i Ridabu utenfor Hamar forteller til Samfunn for alle om sønnens skoleløp. Lars Erik har hatt spesialtimer og assistent på skolen mer eller mindre siden han gikk ut av barnehagen. Kompetansen som har vært satt inn, har imidlertid vært for dårlig.

Frang viser til at ufattelig mye tid i alle disse årene er blitt brukt på meningsløse lekser som forutsatte lesing og skrive som Lars Erik ikke mestret.

- I skoletiden var det ellers i hovedsak turer, forskjellig praktiske gjøremål som snekring og annet forefallende arbeid på skolen som stod på dagsorden. Lese- og skriveopplæring var det derimot lite av. Lars Erik fikk få venner og ble stadig mer ensom og sjenert. Han drev med sitt – mens klassekameratene gjorde andre ting. Foreldrene fortvilte, men fikk gang på gang beskjed av PP-kontoret om at de

fikk være tålmodige, vente og se. Det ble sagt at Lars Erik “trengte tid på å bli moden nok” – så ville det nok ordne seg med lesingen og skriveingen også. Etter hvert kom det klager over at gutten var makelig anlagt. Han ble gradvis mer frustrert og vanskelig å ha med å gjøre, var redd for å dumme seg ut og fikk angst for å være sammen med fremmede. Det endte med at Hamargutten gikk ut av ungdomsskolen uten å kunne klokka, håndtere penger, lese eller skrive navnet sitt.

Det går bedre nå

Men etter at voksenhabiliteringssystemet kom inn i bildet da han fylte atten og leseopplæringen med pedagog Jan Ivar Sällmann begynte for (i skrivende stund) åtte måneder siden, går alt så mye bedre. Da Samfunn for alle var på besøk, leste Lars Erik blant annet små stykker. Allerede da leste han ca. et tusen ord pr. dag.

- Hva gjorde Lars Erik i skoletiden det andre året på videregående?

- Han går i firergruppe på kokk- og husstellinjen der elevene blant annet lærer en del om hygiene, matlaging og dagliglivets aktiviteter. I tillegg til lese- og skriveopplæringen som ikke fungerer, ble det i likhet med foregående skoleår fortsatt brukt mye tid på turer i det andre året, svarer Erik Frang.

Her blir samtalen avbrutt av hovedpersonen som hittil har forholdt seg taus.

- Jeg hjelper de andre i klassen med forskjellige ting, og er blitt venn med noen av dem. Selv om det er sånn passe å gå der, trives jeg samtidig med at vi er så få, sier Lars Erik.

I sitt tredje år på videregående kommer han forhåpentligvis med i et ASVO-prosjekt, tilrettelagt for yrkeshemmede, der det gis mulighet for å arbeide i kantine eller med produksjon av bakervarer. Pappa Erik Frang er optimistisk.

- Når han nå snart både kan lese og skrive, vil livet hans bli enklere. For det vil gi Lars Erik mer å velge mellom.

- Lærer å lese på ti måneder

- Takket være et individuelt tilrettelagt atferdsanalytisk opplegg vil Lars Erik lese enkle tekster flytende på ti måneder. Skolens tradisjonelle leseopplæring de siste ti årene har derimot vist seg å være bortkastet.

Det sier pedagog Jan Ivar Sällman, som kom raskt inn i bildet da Lars Erik ble henvist til voksenhabiliteringstjenesten i Hedmark da han fylte atten år i januar -07. Siden har Hamar-gutten gjort store fremskritt.

- Enhver kan selv tenke seg hva det gjør med en ungdom i dagens samfunn å ikke kunne lese og skrive og dermed være ute av stand til for eksempel å sende en tekstmelding, lese en bok, en avis eller bruke internett. Etter å ha gått på utallige nederlag gjennom årene er Lars Erik blitt svært redd for å gjøre feil. Med denne metoden tilrettelegges det kun for aktiviteter som han mestrer – et enkelt prinsipp som virker meget motiverende. Det er fantastisk å oppleve hans glede over nye ferdigheter!

Da Samfunn for alle var på besøk, stod presisjonsopplæring og flyt i lesingen på dagsorden. - Uten flyt kan vi ikke forstå hva vi leser, forklarer Sällman. På grunn av skolens negative holdning til det de kan tilby, må han og kollegaen,

Pedagog Jan Ivar Sällman

spesialvernepleier Trude Hoksrød, reise hjem og lesetrene med eleven sin et par ganger i uka. Der blir framgangen systematisk registrert. Ellers er det pappa Erik Frang som trener med ham i tre kvarter hver dag.

Ingen heksekunst

Sällmann beklager skolens negative

holdning til dette opplegget som gir så gode resultater. - Skolens standpunkt er i strid både med Lars Eriks eget og foreldrenes innstendige ønske og PP-tjenestens og habiliteringstjenestens anbefaling. - Vi i habiliteringstjenesten ønsker selvsagt ikke å gå skolen i næringsen. Tvert i mot: Vårt opplegg er ingen heksekunst. Metodikken er konkret og oversiktlig. Det eneste som først og fremst kreves er vilje til å lære den, at man er systematisk, holder orden, kan planlegge og har utstyret klart. Vi har i tillegg utviklet materialet Lars Erik bruker – som dermed er gratis for skolen. Habiliteringstjenesten er en spesialisthelsetjeneste som har som mål å samarbeide om gode faglige løsninger som er til beste for den enkelte. Vi er selvsagt innstilt på å veilede skolen, forsikrer Sällman. Som til slutt opplyser at attenåringen skal gå løs på skrivetrening når han får bedre leseforståelse. - Det er svært viktig å lære lesing og skriving i riktig rekkefølge!

Eksempel på en spesialskrevet tekst som Lars Erik kan lese uten problemer nå.

Lars Erik øver på å lese.
 Han øver mye.
 Han leser mye.
 Far er trener.

Alle dager øver Lars Erik og far
 Jan Ivar og Trude lager kort.
 Lars Erik får nye kort.
 Lars Erik leser bra.

Lars Erik er flink.
 Jan Ivar og Trude syns det er gø

Fargelegg bildene slik:

- ✓ Buksene er blå.
- ✓ Genseren er orange.
- ✓ Sokkene er svarte.
- ✓ Skjerfet er rødt.
- ✓ Genseren med hals er grønn.
- ✓ Vottene er brune.

Eksempel på en oppgave Lars Erik fikk i andre klasse på Storhamar videregående skole.

Mangler enkeltvedtak om spesialundervisning

Lars Erik Frang har rett til spesialundervisning. De to første årene på videregående har Hedmark fylkeskommune ikke fattet et slikt enkeltvedtak. Det er ulovlig.

Skolen har heller ikke fulgt opplæringslovens krav om en egen begrunnelse når et undervisningsopplegg ikke bygges på PPTs sakkyndige vurdering der det blir anbefalt å følge habiliteringstjenestenes lesetreningsopplegg. Nå kre-

ver Lars Eriks foreldre at enkeltvedtaket må være på plass før skolestart i tredje klasse høsten 2007. Med bistand fra NFU har de sendt klage til Storhamar videregående skole og fylkesmannen i Hedmark ved utdanningsdirektøren.

Utdanningsdirektør Ragni Grude Amb i Hedmark sier i en kommentar til Samfunn for alle at hun av prinsipielle grunner ikke vil uttale seg om enkeltsaker.

- Lars Erik vil få enkeltvedtak

- Lars Erik vil få utarbeidet sin individuelle opplæringsplan ved skolestart i 3. klasse – på lik linje med alle de andre elevene som er tatt inn på særskilt grunnlag. Foresatte vil bli kontaktet og trukket inn i denne prosessen.

Rektor Eva Arnseth ved Storhamar videregående skole vil ikke kommentere enkeltsaker på prinsipielt grunnlag overfor Samfunn for alle. Hun har til gjengjeld svart skriftlig på en klage fra pappa Erik Frang på vegne av sønnen Lars Erik.

I brevet viser hun til at Hedmark fylkeskommune i tilsyn fra Fylkesmannen tidligere i år fikk påpekt ett avvik. - Dette gjaldt enkeltvedtak om undervisning på skolene. Foreliggende dokumentasjon var ikke tilfredsstillende. Fylkeskommunen har imidlertid tatt påpekningen til følge. Skolen har i den anledning fått tilsendt et dokument som skal brukes i forbindelse med utarbeidelse av enkeltvedtak om særskilt undervisning ved skolene fra skoleåret 2007/2008. Storhamar videregående skole vil derfor fra høsten 2007, i forbindelse med utarbeidelsen av IOP for den enkelte elev som skal ha særskilt tilrettelagt undervisning, i til-

legg benytte det utarbeidede skjemaet og gjennomføre nødvendige tiltak for å tilfredsstille kravet til enkeltvedtak, skriver Eva Arnseth.

Irrelevant

I en kommentar til brevet fra rektor minner familien Frangs fullmektig,

Jens Petter Gitlesen, om at et enkeltvedtak skal være klart *før* undervisningen begynner. - Individuell opplæringsplan skal utarbeides innen rammen av enkeltvedtaket. Hvilket skjema Hedmark fylkeskommune bruker, er irrelevant, sier Jens Petter Gitlesen til Samfunn for alle.

Storhamar videregående skole

– En merkelig prioritering

- Det er merkelig at Storhamar videregående skole ikke prioriterer en metode som har vist seg svært hensiktsmessig for Lars Erik – ikke minst med tanke på at både PPT og spesialisthelsetjenesten har anbefalt den så sterkt.

Sjefpsykolog Børge Holden ved Habiliteringstjenesten i Hedmark mener at det faktisk at gutten i tillegg har mistet flere år med svært viktig opplæring, også tilsier at skolen virkelig tar et tak. - Jeg håper ikke at skolen setter egen prestisje og makt foran opplæring som kan gi gutten avgjørende ferdigheter. Det er generelt svært godt dokumentert at slik tilrettelagt opplæring som det er tale om i dette tilfellet er godt egnet til å hjelpe elever som ”sliter” med å tilegne seg spesielle ferdigheter. Erfaringene for Lars Erik er så langt et godt eksempel på at det virker. Dette tilsier også at skolen bør være åpen for nye impulser. Jeg blir forbauset hvis skolen ikke griper denne muligheten, presiserer Børge Holden.

Sjefpsykolog Børge Holden ved Habiliteringstjenesten i Hedmark.

SISTE

Like før Samfunn for alle gikk i trykken fikk Erik Frang svar fra utdanningsdirektør Ragni Grude Amb i Hedmark på sin henvendelse om hvorvidt fylkesmannen kan hjelpe slik at størst mulig deler av Lars Eriks 3. skoleår skal bli meningsfylt og i lovlige rammer.

I brevet fra utdanningsdirektøren blir det presisert at Lars Erik har rett til å få utarbeidet enkeltvedtak – og at fylkesmannen har delegert myndighet til å utarbeide enkeltvedtak til rektorene ved den enkelte videregående skole. - Fylkesmannen ser for seg en snarlig løsning på denne saken, slik at Lars Erik skal få et best mulig opplæringstilbud i forhold til sine behov det 3. skoleåret ved Storhamar videregående skole, skriver Ragni Grude Amb.

Viktig å se bak antallet avvik!

”Tilsynet med fylkeskommunen i Hedmark resulterte (offisielt) i ett avvik. Dette ene avviket representerer imidlertid brudd på paragrafene 13.10, 5.5, 5.3. og 5.1 i Opplæringsloven – og lyder slik:

Hedmark fylkeskommune har ikke implementert et forsvarlig system for vurdering og oppfølging av om lovkrav i opplæringsloven knyttet til spesialundervisning blir ivaretatt. Ser en på observasjonene som ligger til grunn for dette ene avviket, finner en at Hedmark fylkeskommune:

- Har ikke gitt føringer for et system for oppbevaring av elevvurderinger for tilpasset opplæring.
- Har ikke system på at elevdokumentasjon følger med når søkere får avslag på søknaden om spesialundervisning og blir overført til ordinært inntak.
- Enkelte sakkyndige vurderinger er mangelfulle i forhold til lovkravet.
- Det blir ikke fattet enkeltvedtak for alle elever som har rett til spesialundervisning.
- Det blir ikke utarbeidet individuell plan for alle elever som er tatt inn med rett til spesialundervisning.
- I enkelte tilfeller tar det for lang tid før IOP blir utarbeidet – uten at årsaken er grunnlagt. Dette er brudd på forvaltningsloven.
- Det er ikke utarbeidet halvårsrapporter for alle elever med enkeltvedtak.
- Flere IOPer er mangelfullt utfylte.
- Det kan ikke vises til et helhetlig fylkeskommunalt system som gjelder bruk, vurdering og oppfølging av kartleggingsresultater.
- Flere brudd på paragrafer i høve IOP og rapportering.”

KILDE: www.nfunorge.org/rogaland

SAFO krever medvirkning i spesialundervisnings-utvalg

Et bredt sammensatt utvalg på 15 medlemmer – med kun en eneste brukerrepresentant for FFO og ikke fra SAFO – ble nedsatt før sommeren for å se nærmere på spesialundervisning-en og det statlige spesialpedagogiske støttesystemet. SAFO har protestert og i et brev til Øystein Djupedal oppfordret kunnskapsministeren om å utvide utvalget med en brukerrepresentant.

SAFO består av Norges Blindeforbund, Norges Handikapforbund, Foreningen Norges Døvblinde og NFU – og dermed de store elevgruppene som har rett til spesialundervisning. Gjennom kontakten med medlemmene sine har disse fire brukerorganisasjonene både god og oppdatert kunnskap om hvordan det spesialpedagogiske tilbudet i dag fungerer.

Ifølge kunnskapsminister Øystein Djupedal skal utvalget blant annet vurdere i hvilken grad vi har et system som sikrer tidlig innsats til førskole-

*Kunnskapsminister
Øystein Djupedal.
Foto: cf-wesenberg@foto.no*

barn, elever og lærlinger med særlige opplæringsbehov. I brevet fra SAFO som ble sendt i juli og som det før SFA gikk i trykken fortsatt ikke var kommet svar på, blir Djupedal minnet om at han på NFUs

skolekonferanse i 2006 understreket betydningen av inkludering av brukerorganisasjonene i arbeidet for en skole for alle. - Det er derfor svært uventet at ministeren nå har vedtatt at det bare skal være plass til en brukerrepresentant i dette utvalget. Departementet valgte dessuten kun å kontakte FFO pr. telefon da dette skulle formidles. FFO ble da bedt om å kontakte SAFO. Sammen skulle vi så komme fram til en felles representant til utvalget i løpet av 24 timer.

SAFO reagerer sterkt på den korte fristen, og oppfordrer nå Øystein Djupedal om for framtiden å la slike henvendelser gå til begge hovedsammenslutningene av funksjonshemmedes organisasjoner. - Vi ber i tillegg om at liknende henvendelser til SAFO går skriftlig til SAFOs sekretariat ved daglig leder, heter det i brevet fra SAFO til Øystein Djupedal.

Utvalgets innstilling skal være klar innen 1. juli 2009.

Sunn mat og mange turer

Flere turer og mindre kosemat er resultatet av et kurs som to bofellesskap i Bergen har gjennomført. I alt 11 leietakere og fire ansatte har i løpet av vinteren gjennomført kurset "Helse og trivsel" med godt utbytte. Interesserte kan lese mer om dette viktige tiltaket på www.naku.no Klikk deg videre inn på "Magasinet" (nr. 2-07).

Helsetilbudet

NAKUs kartlegging av utfordringer i helsetilbudet til personer med utviklingshemning er avsluttet. Prosjektansvarlig Bjørg Neset har intervjuet 80 personer, fordelt på helsepersonell fra kommunehelsetjenesten og fra spesialisthelsetjenesten, brukere og pårørende. Kartleggingen viser at det er store utfordringer og et stort forbedringspotensial innen helsetjenesten.

Vi leser ovennevnte i siste utgave av NAKUs "Magasinet" (nr. 2-07). Interesserte kan lese mer på www.naku.no

Landsturnering

Årets landsturnering i fotball og håndball gikk av stabelen i Stavanger nylig med Norges Håndball Forbund Sør Vest og Rogaland fotballkrets som arrangør.

Tonje - gjenganger på Hove

Datakurs

Fotballkurs

Sol, regn og fokus i media

TEKST OG FOTO: BITTEN MUNTHE-KAAS

NFUs organisasjonsleir på Tromøya 2007 ble en tidvis våt, varm, solfylt – og god opplevelse for de vel 70 deltakerne og deres ledsagere, hjelpere og ledere. Årets leir vakte imidlertid også oppmerksomhet over det ganske land – da den av ulike årsaker ble gjenstand for mye omtale i media.

Som alltid kommer deltakere med utviklingshemning og deres ledsagere hit fra hele landet for å få et avbrekk fra hverdagen, treffe gamle kjente og møte nye venner. Mange kommer tilbake år etter år. Her lever de sammen i en uke i trivelig samvær. De går på kurs, opplever fart og spenning, avkobling, støy og stillhet. Beliggenheten på vakre Tromøya utenfor Arendal, med umiddelbar nærhet til skog, strand og sjø, frister til varierte opplevelser utendørs.

Både ute og inne lokket arrangørene også denne gangen med alskens kurs i dans, foto/produksjon av leiravisen, politikk, friluftsliv, fotball osv. Innimellom ble aktivitetene på området avbrutt av turer til lands og vanns til Arendal, akvariet i Risør osv. Flere kvelder samlet deltakerne seg til disco-dans i Flimra, grillfest på stranden eller til hyggestunder i sine respektive hus med allsang, dans og noe godt å spise attåt.

Da Dagbladet fikk snusen i en god sak

I år skjedde det også andre begivenheter langt unna Hove og det blide Sørlandet som førte til at enkelte av leirdeltakerne og dermed også NFU fikk bred dekning i ulike media. Det hele startet med at professor Frank Aarebrot ved Institutt for sammenliknende politikk ved Universitetet i Bergen dukket opp på arenaen i Dagbladet i debatten om å senke alderskravet for stemmeberettigelse. Professoren mente at man nå like gjerne kan gi tolvåringer stemmerett etter som borgere med Downs syndrom allerede går til valgurnene. - Mennesker med Downs syndrom er en fortropp i kampen om å gi 16-åringer, men også

12-åringer rett til å stemme ved valg her i Norge, hevdet professoren.

Ettersom det er kommune- og fylkestingsvalg i år, ble det arrangert et politisk valg-seminar på årets organisasjonsleir – ledet av NFUs forbundsleder Helene Holand i samarbeid med landsstyremedlem Grete Müller. Her lærte de tretten deltakerne om det politiske systemet. Da Aarebrots uttalelser ble kjent, vakte det sterke reaksjoner. Holand tok straks kontakt med Dagbladet og utfordret avisen til å ta seg en tur for å se nærmere på det deltakerne på det politiske seminaret holdt på med.

Dagbladet luktet en god sak, og sendte sporenstreks en reporter og fotograf til Hove for å bli kjent med velgere med utviklingshemning som forbereder seg til årets valg. De to medarbeiderne fulgte det politiske kurset, debatten og prøvevalget der. Avisens nærvær resulterte i en stor Magasin-artikkel på nettet der Holand blant annet ga uttrykk for at Aarebrot oppretter en kobling mellom stemmerett og krav om intelligens. - Utviklingshemmede har livserfaring. De er engasjert, har kjent forvaltningen på kroppen og følger godt med i det politiske landskapet, presiserte Holand i den velskrevne reportasjen.

Musikere

Friluftskurs

Fotokurs

Årets badeengel!

Høisveen mot Salvesen

Debatten om fosterdiagnostikk dukket også opp på årets Hove-leir – og det med høy temperatur. Bakgrunnen var at 3. vararepresentant til NFUs landsstyre, Tom Høisveen fra Hedmark, noen dager før han dro til Tromøya hadde hørt på en debatt om dette temaet på NRK P1-programmet "Her og nå". I programmet deltok blant annet professor Kjell Salvesen ved St. Olavs hospital i Trondheim. Salvesen ga da uttrykk for at han vil ha fjernet aldersgrensen for når gravide kan ta ultralyd for å avdekke hvorvidt et foster har Downs syndrom.

Høisveen ble sterkt provosert. Han skrev øyeblikkelig et brev til redaksjonen i samme program. Brevet ble også sendt til flere andre media. Både Her og Nå-redaksjonen og flere aviser sentralt, regionalt og lokalt reagerte spontant på Høisveens ytringer. Da hedmarkingen var på Tromøya, ble han intervjuet av en NRK-medarbeider i Arendal. I intervjuet ga han blant annet uttrykk for at han kunne tenke seg å møte Salvesen ansikt til ansikt i en studiodebatt. Redaksjonen tok ham på ordet og inviterte Høisveen til Trondheim. Det vakte både sinne og skuffelse på organisasjonsleiren da beskjeden kom om at Salvesen hadde takket nei til å møte ham. Begrunnelsen var professorens frykt for at de kom til å " snakke forbi hverandre".

Etter at Tom Høisveen hadde hørt professor Salvesens uttalelser, skrev han brev til "Her og nå"-redaksjonen

Brevet fra Tom til "Her og nå"

Utviklingshemmede har også rett til å leve. Jeg har hørt på NRK P1 "Her og nå" onsdag den 18. juli. Det skremte meg mye med et ord "Ta abort" – lege Kjell Åsmund Salvesen sa det. Det var et slag som er følelser for oss som har Downs syndrom. Har i alle åra blitt erta, men dette tar kaka. Legen kan bare passe seg. Hvis du hadde hatt en unge med Downs syndrom – hva ville du ha gjort? Dette språket du sa her i Her og nå – "Mentalt retardert", du må trekke det ordet bort. Jesus har sagt "Alle kommer til meg". Da mener han også utviklingshemmede. Det er uklokt av deg. Det vi trenger er framtiden, slik at vi kan komme fram i lyset. Før var vi tilsidesatt. Så var det dette du sa om oss: Du vil til og med ha fostervannsprøve for å hindre at damene kan bestemme selv om dem vil beholde barn med Downs syndrom. Det vil si at vi mener at vi har rett til å leve.

Helt til siste slutt – du er sleip som en ål i samtale med Cecilie Willoch.

Hilsen Tom Høisveen som selv har Downs syndrom.

Avslo å møte Tom Høisveen i studio

Tom Høisveen ga i intervjuet med "Her og nå" uttrykk for at han gjerne ville møte professor Kjell Salvesen (KS) personlig for å fortsette debatten om fosterdiagnostikk. Redaksjonen tok ham på ordet – og inviterte Høisveen til Trondheim for å møte professoren i studio. Men Salvesen avslo, og Samfunn for alle (SFA) ville vite hvorfor.

SFA: - Din begrunnelse for ikke å ville møte Tom Høisveen handlet så vidt Samfunn for alle har fått referert om din frykt for at dere i så fall ville snakke forbi hverandre. Det er ikke noe nytt at meningsmotstandere gjør det – og ikke minst i forbindelse med spørsmål om fosterdiagnostikk som det er mange ulike meninger om – både etisk og politisk. Kan du derfor utdype din begrunnelse for å takke nei til en debatt med Høisveen?

KS: - Jeg vil som fagperson gjerne delta i en debatt om bruk av ultralyd. Jeg synes dagens ordning er urettferdig, fordi velinformerte kvinner under

38 år vil få ultralydundersøkelse hvis de kan formulere seg riktig overfor fastlegen. Vi kan ikke ha et system der kvinner må vite hvordan de skal ordlegge seg for å kunne ta i bruk medisinsk teknologi. En måte å forbedre dagens system er å gi alle kvinner et tilbud om ultralyd ved 12 svangerskapsuger. De må informeres godt om hva en slik undersøkelse innebærer, og ingen kvinner må føle seg presset til en slik undersøkelse. Dette var mitt hovedanliggende i debatten i NRK radio i juli.

Jeg fikk for øvrig forståelsen av at Høisveen ønsket en oppfølgingsdebatt om hvorvidt mennesker med Downs syndrom har rett til å leve. Dette er en annen debatt. Dersom Høisveen ønsker en debatt om norsk abortlov og praksis, må han utfordre våre politikere.

SFA: - Høisveen har i sin meningsytring både til "Her og nå" og flere andre media gitt uttrykk for at både han og andre med Downs syndrom føler seg mobbet og såret både over dine uttalelser og ditt bruk av begrepet "mentalt retarderte". Kan du forstå det?

KS: - Jeg synes det er vanskelig å forstå ettersom jeg aldri har sagt noe negativt om Høisveen eller mennesker med Downs syndrom. Slik jeg husker debatten sa jeg følgende: "Downs syndrom utgjør bare rundt 10% av alle årsaker til mental retardasjon, men det er en av de få tilstandene der risikoen kan avklares i svangerskapet". Programlederen grep straks fatt i uttrykket fordi hun synes det var et vanskelig begrep. Cecilie Willoch korrigererte meg med

å si at hun ikke syntes begrepet passet på mennesker med Downs syndrom. Jeg vil derfor beklage overfor Høisveen og andre om de har følt seg mobbet av dette utsagnet. Jeg er glad for Cecilie Willochs korrigerering i radioprogrammet.

SFA: - Hva sier du til Høisveens argument om at også mennesker med Downs syndrom har rett til å leve?

KS: - Jeg kan ikke forstå at noen kan være uenig i dette utsagnet. Jeg er enig og har aldri sagt noe annet. Hvis formuleringen presiseres til om blivende foreldre til fostre med Downs syndrom har rett til å fullføre svangerskapet, vil jeg svare at jeg verken kan eller vil sette meg til doms over dem som velger bort fostre med Downs syndrom, så lenge dette skjer innenfor rammen av norsk abortlov og praksis.

SFA: - En del foreldre som har født barn med arvelige sykdommer og funksjonshemninger opplever tilbudet om fosterdiagnostikk som et gode. Likevel er det blant foreldre til barn med funksjonshemninger som for eksempel Downs syndrom at vi møter de største motforestillingene mot en sterk utbygging av tilbudet om fosterdiagnostikk. De opplever det som en nedvurdering av deres barn med funksjonshemning. De er redde for at et utvidet tilbud – som du gjør deg til talsmann for – vil føre til negative holdninger overfor funksjonshemmede. De frykter at utviklingen på dette området vil skje på bekostning av tiltak for funksjonshemmede som allerede er født. Hvilken kommentar har du til det?

KS: - Jeg forstår frykten, men deler den ikke. Jeg synes det er selvsagt at barn med funksjonshemninger skal ha et best mulig tilbud, og at samfunnet stiller opp med økonomiske midler til å gjennomføre det. Jeg har tiltro til at norske politikere ikke vil skjære ned på

- Jeg beklager min bruk av begrepet "mentalt retarderte" om mennesker med Downs syndrom, sier professor Kjell Salvesen. (Foto: Jørn Fremstad)

bevilgninger til funksjonshemmede, selv om norske gravide selv får velge om de vil ha ultralydundersøkelse tidlig i svangerskap.

Holand om Salvesen

- Jeg synes det er positivt at Salvesens syn ikke er så kategorisk som det har blitt oppfattet. Det er imidlertid skremmende at enkelte politikere tar Salvesen til inntekt når de hevder at barn med nedsatt funksjonshemming ikke bør fødes.

Det sier NFUs forbundsleder Helene Holand i en kommentar til SFAs intervju med professor Salvesen. Hun er også glad for at Salvesen understreker behovet for at kvinner og menn får god informasjon, men tror tilbudet fra norske leger og helsepersonell ellers har et stort forbedringspotensial.

Holand beklager derimot at Salvesen ikke deler NFUs bekymring for at barn og familier med nedsatt funksjonsevne ikke får god nok oppfølging av det norske samfunnet. - Vi hadde hatt behov for en bred støtte for å utvikle et bedre tilbud. Jeg er samtidig glad for at han ikke ønsker å sette seg til doms over dem som velger bort et foster med Downs syndrom. Det hadde likevel vært fint om han også hadde presisert at han gir sin støtte til dem som velger å føde barnet. Jeg synes imidlertid det er godt å lese at Salvesen beklager sin bruk av begrepet "mentalt retarderte" om mennesker med Downs syndrom.

Helene Holand tror Salvesen har oppfattet Tom Høisveens reaksjon som at sistnevnte ønsker en debatt om norsk abortlov og praksis. - Jeg oppfatter det imidlertid ikke slik. Det er legenes praktisering av abortloven som NFU har reagert på, og jeg oppfatter at Høisveen deler forbundets syn.

Padle-glede på Skumsjøen

Det var mange glade ansikter å se da Norges Padleforbund arrangerte et fire timers bli-kjent-kurs med kano og kajakk på Skumsjøen øst for Gjøvik nylig. Det ble gjort i samarbeid med kultur- og fritidskontorene i Gjøvik, Vestre Toten og Østre Toten kommuner og Gjøvik og Toten Kajakklubb.

Målet med kurset var å gjøre deltakerne kjent med kano, sitte i kano, gjennomgå sikkerhetsrutiner osv. Det var første gang Norsk Padleforbund stod for et slikt arrangement. Og det har gitt mersmak. Forbundet er nå i ferd med å lage en kursplan om hva som skal til for å tilrettelegge kano- og kajakkporten for ulike grupper funksjonshemmede.

*Bli-kjent-kurs på Skumsjøen.
(Foto: Siri Syvrud)*

Samspill

"De gode samspill" er tittelen på en nordisk konferanse i Sandnes 12. og 13. november i år. Konferansen arrangeres av Nordiska Samarbetsorganet för Handikappfrågor (NSH) i samarbeid med Diakonhjemmets Høgskole Rogaland og SOR. Endelig program ligger på www.samordningsradet.no

Selvbestemmelse

Høsten 2007 og våren 2008 blir det holdt til sammen fem regionale konferanser (en i hver helseregion) i forbindelse med SORs Prosjekt Selvbestemmelse. Nettverkene i Midt-Norge og Øst er først ut med konferanse 29. og 30. oktober i Trondheim og 19. og 20. november i Bærum.

Mer informasjon: Se nettadressen i notisen over.

SOR-konferansen

Neste SOR-konferanse arrangeres i Bergen i januar 2008. Det blir den tredje i rekken der SOR samarbeider med Sosial- og helsedirektoratet om å rette søkelyset på – og styrke – det psykiske helsevernet for mennesker med utviklingshemning. Programmet blir klart om kort tid på www.samordningsradet.no

- Dramatisk forverring for organisasjonene

- Omleggingen til "snille spilleautomater" har skapt en dramatisk situasjon for organisasjonene for funksjonshemmede. Det at Stortinget reduserer bevilgningene i tillegg viser at politikerne åpenbart ikke forstår konsekvensene av det de gjør.

Forbundsleder Helene Holand påpeker at organisasjonene får sine driftstilskudd av Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID). - Vi har forgjeves ventet på en opptrapping av tilskuddet som ble signalisert i det såkalte Tilskuddsutvalgets innstilling i 2001. NFU ble dessuten hardt rammet etter omleggingen av driftstilskuddene i 2005. Situasjonen er nå blitt ytterligere forverret i kjølvannet av omleggingen til de "snille" spilleautomatene. Automatinntektene har vært en viktig del av driftsgrunnlaget både for NFU og andre organisasjoner. Hitil har det ikke vært gjort noe fra myndighetenes side for å kompensere for de økonomiske tapene dette har resultert i.

En uttalt målsetting med å legge om tilskuddsordningen var å stimulere til samarbeid og sammenslåing av organisasjoner som skulle bli større og sterkere. I stedet godkjenner departementet stadig nye organisasjoner som skal være med på å dele de samme bevilgningene.

Bevisst politikk?

Holand minner om at bare halvparten av de organisasjonene som i dag får tilskudd, er tilsluttet de store paraplyorganisasjonene FFO og SAFO. - Basistilskuddet er det samme enten organisasjonen er liten eller stor. Dette tilskuddet har vært

stabil fra år til år. Når vi får flere organisasjoner som skal dele potten, fører det til at tilskuddet pr. medlem går ned. Korrigert for lønns- og prisstigning betyr det at tilskuddet til NFU reduseres til tross for medlemsøkning de siste årene. Mitt spørsmål er om dette er bevisst politikk for å svekke organisasjonene?

Forbundslederen konstaterer samtidig at mange av organisasjonene som nå får tilskudd verken har medlemmer eller ressurser nok til å fungere som brukermedvirkere og bidragsytere i samfunnsdebatten – slik det er meningen. - De små er stort sett formidlere av informasjon om sine respektive diagnoser – men de deltar ikke i den politiske debatten. Dette er etter min oppfatning en fallitterklæring i et land som har lange demokratiske tradisjoner i form av et viktig samspill mellom politiske myndigheter og organisasjonene.

- Hvilke konsekvenser får det reduserte driftstilskuddet for NFU?

- Sammen med bortfall av automatinntektene innebærer det at vi har måttet redusere budsjettet med hele tre millioner kroner. Dermed kommer vi ikke utenom nedbemanning. Vår spesialrådgiver Knut Roger Andersen har nylig sagt opp sin stilling for å begynne i ny jobb. Vi har imidlertid ikke penger til å ansette en ny medarbeider i hans stilling. Det arbeides nå for å få eksterne midler til å engasjere en medarbeider som kan følge opp arbeidet med Fatigdomsprosjektet og FN-konvensjonen som Andersen har hatt ansvar for. Men det blir uansett ikke snakk om en hel stilling. Vi har heller ikke kunnet sette inn vikar for vår medarbeider som har utadrettet informasjonsarbeid som sin hovedoppgave. Han er for tiden i et års permisjon.

Den dy

Fakta!

Da tilskuddsordningen ble endret i 2005, ble ferie- og velferdstilskuddet som tidligere ble gitt lokalt og regionalt, i stedet innarbeidet i tilskuddet til NFUs nasjonale ledd. NFU var en av de organisasjonene som hadde mange lokale og regionale velferdstiltak. Lokal- og fylkeslag fikk derfor utbetalt ca. 1,4 millioner kroner av disse midlene tidligere. Etter omleggingen satt NFU igjen med 0,4 millioner. Dette er blitt ytterligere redusert i 2007 slik at det i år vil bli brukt ca. 250 000 til ferie- og velferdstiltak i organisasjonen.

- NFU nasjonalt kompenserte det reduserte tilskuddet til ferie- og velferdstiltak i fjor ved å bruke av midlene fra spilleautomatene. Med det nye automatmonopolet er denne inntektskilden borte.

Helene Holand sier at det for NFU betyr at organisasjonens lokal- og fylkeslag har fått redusert tilskuddet til dette formålet med ca. 1 million kroner pr. år. - Konsekvensen er for eksempel at mange barn, unge og voksne med utviklingshemning må se langt etter en sommerleir, reise, kulturhelg eller andre arrangementer som de har gledet seg til. Noen lokallag forsøker å opprettholde aktiviteten ved å bruke av andre driftstilskudd og øke egenandelen som deltakerne selv må betale.

re ferien

- *Hva gjør NFU for å få økt tilskuddene til drift og ferie- og velferdstiltak?*

- Ettersom NFU ikke er alene om å ha fått redusert driftstilskuddet, arbeider vi nå gjennom SAFO for å få myndighetene til å forstå konsekvensene av det de har gjort. SAFO har hatt et møte med Arbeids- og inkluderingsdepartementet uten å nå fram – til tross for at situasjonen blir stadig mer dramatisk. Problemet er for det første at vi selv ikke har vært flinke nok til å markere sakens alvor

– i tillegg til at media heller ikke har gitt saken spalteplass. All erfaring viser at så lenge det ikke er nok støy rundt en sak, skjer det ingenting heller, svarer Helene Holand.

Hun er for øvrig blitt valgt inn i en arbeidsgruppe som nylig ble nedsatt i SAFO som skal arbeide med denne saken. - Arbeidsgruppen vil nå gå direkte på stortingspolitikere – for å få dem til å forstå det uholdbare i denne situasjonen.

-Behovet udiskutabelt

- Behovet for en støtteordning til ferie er udiskutabelt blant utviklingshemmede med sammensatte funksjonshemninger som har innskrenkede feriemuligheter på grunn av store bistandsbehov – kombinert med dårlig økonomi. I dag svever denne saken i et vakuum mellom statlig og kommunalt ansvar.

Det er en av konklusjonene i prosjektrapporten "Ledsagertjenester" som er gjennomført av Samordningsrådet (SOR) og finansiert av Sosial- og helsedirektoratet etter bevilgning fra Stortinget. I rapporten blir det understreket at det ikke er meningen at en framtidig støtteordning skal gjelde støtte til den enkeltes reise og opphold. Den skal i stedet kompensere for de store ekstrakostnadene som den enkeltes funksjonshemning fører med seg i form av for eksempel reise- og oppholdsutgifter for ledsager og assistenter.

Ledsagerprosjektet er gjennomført i samarbeid med Solgården ferie- og helsesenter. Det kom inn 210

søknader fra utviklingshemmede i 60 kommuner om å få delta. I alt 99 personer fikk støtte til ledsagertjenester slik at de i 2006 og 2007 gjennomførte en og to ukers ferieopphold i Spania. 17 av deltakerne hadde aldri vært på ferie tidligere, flere ikke siden ansvarsreformen ble gjennomført på midten av 1990-tallet.

Hele prosjektrapporten er lagt ut på www.samordningsradet.no - under linken "Andre prosjekter".

Ferieordning kommer!

- Stortingsrepresentant Lise Christoffersen (AP) i Helse- og omsorgskomiteen har nylig gått offentlig ut og lovet en statlig støtteordning som skal dekke funksjonshemmedes ekstra utgifter til ferie.

Helene Holand viser til at bakgrunnen for Christoffersens initiativ er at utviklingshemmede og andre funksjonshemmede i dag har et dårligere tilbud om ferie og fritid enn for femten år siden. - Mange må ut med over dobbelt så mye for å feriere enn andre. De må selv betale for reise, opphold og ofte også lønn til ledsagere og assistenter.

Christoffersen har gitt uttrykk for at finansieringen skal være i orden. Hva ordningen konkret skal inneholde er imidlertid ennå ikke avklart. Vi vet heller ikke når den kommer, men har grunn til å tro at det er avsatt midler til dette formålet på statsbudsjettet for neste år, sier Helene Holand.

Stortingsrepresentant Lise Christoffersen (AP) har lovet en statlig støtteordning som skal dekke funksjonshemmedes utgifter til ferie

Fokus på eldre år

Bidragstere med utviklingshemning spilte en fremtredende rolle på den store nordiske konferansen om aldring og utviklingshemning som gikk av stabelen i Oslo nylig. Den ble arrangert i samarbeid mellom Utviklingsprogrammet Aldring hos mennesker med Utviklingshemning (UAU), og Nordiska samarbetsorganet för handikappfrågor (NSH) med Jarle Holtet og Helene Holand fra NFU i programkomiteen.

Målet for konferansen var å fremme samarbeid og kunnskapsutveksling om aldring og utviklingshemning i de nordiske landene. En deltaker med utviklingshemning fra hvert land fortalte innledningsvis om sin "situasjon som gammel, opplevelser og forventninger". De bidro også med flere innlegg på de mange parallellsesjonene, og avsluttet dette meget vellykkede todagers maratonarrangementet med sine refleksjoner omkring "Medbestemmelse i eldre år".

Selv om de ca. 250 deltakerne kunne glede seg over fagfolk og andre som bidro med både innsiktsfulle og lærerike innlegg, lærte nok de fleste likevel mest av tankene og refleksjonene som

Anne-Marie Hvenekilde fra Danmark fortalte åpent om sine erfaringer med hjelpeapparatet på godt og vondt.

<< Nordmannen Lars Åge Hynne (til høyre) orienterte om UAUs seniorkurs. Islendingen Ulfur Lindal fortalte om sitt nye liv utenfor institusjon.

personene med utviklingshemning selv formidlet. I likhet med de fleste av oss andre er de også bekymret ved tanken på å skulle flytte på sykehjem, for ensomhet i eldre år, av å bli stadig mer avhengig av andres bistand og for ikke å få den hjelpen de trenger. Men de hadde også tanker og ikke minst forventninger om hva som skal til for å få en god alderdom.

Ikke minst Anne-Marie Hvenekilde fra Odense i Danmark satt ord på nettopp dette. Anna Strand fra Göteborg formidlet på sin meget direkte og humoristiske måte hvilke tanker hun gjør seg om forskere og eksperters skrivebords-teorier og understreket hvor viktig det er for oss mennesker å tenke med hjertet.

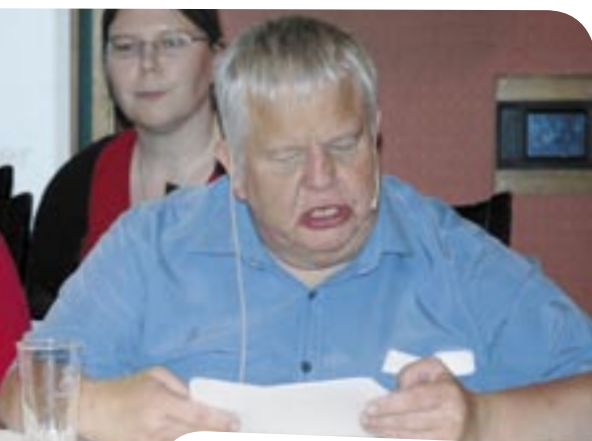
Mange kunne nikke gjenkjennende til islendingen Jon Ulfur Lindals historie om hans triste hverdag som mangeårig

^ - Tenk med hjertet, oppfordret Anna Strand fra Göteborg.

beboer på institusjon. Nå bor han i bofellesskap, helsen er god, han har venner og opplever at de ansatte der er mye triveligere å ha med å gjøre.

Lars Åge Hynne orienterte om UAUs seniorkurs for voksne og eldre med utviklingshemning i Norge.

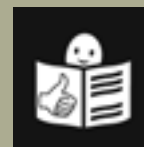

Teuvo Taipale fra Finland mente mye om hva som skal til for å få en god alderdom.

13 utviklingshemmede skal samlokaliseres i Hamar

13 personer med utviklingshemning i Hamar må flytte fra hjemmene sine til boliger et stykke utenfor sentrum. Der er det mulig å bygge enda flere enheter.

Foreldre og pårørende har protestert. De blir ikke hørt.

TEKST OG FOTO: BITTEN MUNTHE-KAAS

Hamar kommunestyre har vedtatt å bygge et nytt omsorgsboligkompleks for i alt tretten personer med utviklingshemning et stykke utenfor sentrum.

De nye leilighetene skal bygges på en tomt som gir mulighet for utbygging av flere boenheter enn de tretten som foreløpig er planlagt. Foreldre og pårørende fortviler. De har protestert – men opplever at de ikke blir hørt. Først en uke etter at samlokaliseringsprosjektet var vedtatt og omtalt i lokalpressen, ble foreldrene innkalt til informasjonsmøte.

- Selv om det sies at boligene ikke skal bygges høyere enn to-tre etasjer og få en estetisk utforming, blir dette som å lage en mini-institusjon der beboerne vil få mindre plass både inne og utendørs enn det de har i dag, sier lederen av NFU Hamar lokallag, Finn Klokkehaug, til Samfunn for alle.

Han dette prosjektet strider mot grunnleggende krav i ansvarsreformen. - Det lukter mer av å lage institusjoner, som det for over femten år siden ble bestemt at vi skulle gå bort fra.

Bakgrunnen

Begrunnelsen for prosjektet er blant annet flere pålegg fra brannvesenet som gjelder de to nåværende boligene i Toppeneveien og Storhamarvegen, som kommunen ikke har fulgt opp. Nå mener kommunen at bygningene er i en slik forfatning at det ikke vil lønne

seg å pusse dem opp. Hva som videre vil skje med de to boligene når beboerne er flyttet ut, er fortsatt ikke bestemt. De to boligene er inklusive tomter taksert til ca. 6 millioner kroner.

Boligen i Storhamarvegen ligger for øvrig på en av de mest attraktive tomtene i Hamar – i en stor og vakker hage, skjermet for biltrafikk, midt i hjertet av det vakreste tur- og rekreasjonsområdet et steinkast unna Mjøsa. Beboerne her har grei gangavstand til Hamar sentrum. I Toppeneveien er det også fin tilgjengelighet til byen – og nærbutikk like ved. Tomten beboerne skal flytte til, ligger et stykke utenfor byens sentrum ved en trafikkert vei med ene-boliger og leiligheter bak en støyskjerm på den andre siden. Der blir beboerne avhengig av buss og følge når de skal på bytur.

Brukermedvirkning

Klokkehaug er ellers opprørt over kommunens neglisjering av brukermedvirkningen i denne saken. - Kommunens argument om at beboerne er blitt spurt om de ønsker å flytte og fått bekreftet det, holder ikke. Alle som har erfaring fra samvær med mennesker med utviklingshemning over noe tid vet hvor enkelt det er å manipulere fram ønskede svar. Vi som kjenner de aktuelle personene i denne saken best, vet tvert imot at en flytting mot deres vilje til fremmede omgivelser, vil bli en traumatisk opplevelse. Det vil sette flere av dem mange år tilbake i utvikling, understreker John Klokkehaug.

Leder av NFU Hamar lokallag, John Klokkehaug, foran huset i Storhamarvegen. Det ligger på en av Hamars mest attraktive tomter.

Utviklingshemmede – et satsingsområde i Hamar

- Tiltak for utviklingshemmede er et satsingsområde i Hamar kommune. Kommunestyret har nå stilt en meget bra tomt til disposisjon for de som trenger en tilrettelagt bolig.

Varaordfører Terje Selnes (SV) og pleie- og omsorgssjef Vigdis Galaaen i Hamar kommune viser overfor Samfunn for alle til at det er så store feil og mangler ved de nåværende boligene for de aktuelle personene med utviklingshemning at det ikke vil lønne seg å pusse dem opp. - Vi har lett med lys og lykte lenge for å finne et bedre tilbud. Dette er bakgrunnen for at vi nå ønsker å bygge nytt som erstatning for Toppeneveien og Storhamarveien. Prosjektet gir rom for ytterligere fire enheter – uten økte driftskostnader og uten ekstra bemanning – og det på en tomt vi mener egner seg svært godt til nettopp dette formålet.

På spørsmål om i hvilken grad de mener brukermedvirkningen er ivaretatt i denne saken, svarer Selnes og Galaaen at politikerne har stilt krav om at både brukerne selv, deres pårørende og eventuelle hjelpeverger skal medvirke. - Både beboerne selv, pårørende og vergere har vært medvirkende i prosessen i den grad de skal. Hamar kommune har en bevisst holdning til brukermedvirkning i alt vi gjør. Målet er å skape en prosess der vi kan spille ball med hverandre for å skape den tryggheten som brukere og pårørende vil bli fornøyd med.

Brukerne selv har gitt uttrykk for et ønske om samvær med flere enn de bor sammen med i dag. De nye boligene vil ivareta dette behovet. Dette skal likevel ikke bli et kompleks, men selvstendige omsorgsboliger med store krav til universell utforming. Prosjektet vil også gi rom for ansatte i større stillings-

Varaordfører Terje Selnes (SV) og pleie- og omsorgssjef Vigdis Galaaen er stolte av å kunne tilby utviklingshemmede det nye botilbudet.

brøker. Det betyr i sin tur at beboerne både vil få færre hjelpere å forholde seg til og dermed også muligheter for større individuelle tilpasninger. De ansatte stiller seg også positive til prosjektet. Beboerne vil få bistand av de samme tjenesteyterne som de har i dag. Det legges heller ikke opp til at beboerne skal få nevneverdig husleieøkning, lover Terje Selnes og Vigdis Galaaen.

Forstår reaksjonene

Varaordføreren og pleie- og omsorgssjefen gir samtidig uttrykk for at de forstår pårørendes negative reaksjoner overfor prosjektet slik det er blitt fremstilt i lokalpressen. - Vi har selv kunnskap og erfaringer fra arbeid ved tidligere sentralinstitusjoner. Ingen i Hamar kommune ønsker å gjenta den historien. Tvert imot – vi har lært noe av den. Personer med utviklingshemning skal derfor ikke frykte for at noe av det som kan minne om tidligere tiders boformer, vil bli videreført i dette prosjektet.

- Er ikke en samlokalisering av trettentoen boenheter nettopp en gjentakelse av noe man har villet komme bort fra – og dermed i strid med ansvarsreformens intensjoner?

- Prosjektet ville vært i strid med reformen hvis utformingen av de nye boligene representerer en gjentakelse av sentralinstitusjonshistorien. Den nye

tomten er imidlertid relativt stor. Det er en forutsetning at de trettentoen enhetene blir plassert og utformet arkitektonisk på en måte som gjør at de ikke vekker slike assosiasjoner. Vi skal finne en løsning som vil vise at vi tar reformen på alvor – men som samtidig gjør det mulig å realisere de nye boligene så fort som mulig. Brukerne fortjener en løsning som er tilpasset den enkeltes selvhjelpenhet og boevne.

Er stolt

Varaordføreren understreker at han personlig har god kjennskap til både tomten og området der de nye omsorgsboligene skal etableres. - Her er det god variasjon av eneboliger og borettslagsleiligheter med mennesker i ulike aldersgrupper i umiddelbar nærhet. Jeg kan ikke se noe galt ved å la utviklingshemmede bo her. Vi har andre områder i Hamar med mer ensartede grupper – som vi ikke ønsker at utviklingshemmede skal bli en del av. Den øremerkede tomten har etter min oppfatning en god beliggenhet med hyppig offentlig transport inn til byen til langt ut på kvelden. Den ligger også nær Mjøsa. Jeg er kort og godt stolt over å kunne tilby dem dette nye botilbudet. Vi har hatt stor pågang av private utbyggere som har ønsket å kjøpe denne tomten, men har valgt å avsette den til et formål vi ønsker å ha styring på, sier Terje Selnes.

Leietakere behandles som institusjonsboere i Hamar!

- Når en varaordfører og en pleie- og omsorgssjef uttaler at man kan bygge ytterligere fire boenheter på samme tomt uten ekstra driftskostnader og bemanning, tyder det på at de ikke har forstått at mennesker med utviklingshemning har rett til individuelle tjenester basert på den enkeltes behov – nedfelt i et enkeltvedtak. Min umiddelbare reaksjon er at leietakere i kommunale boliger her behandles som om de skulle ha fått plass i institusjon.

NFUs forbundsleder Helene Holand presiserer at dersom det skal bygges fire eller seks leiligheter til på samme tomt og de som flytter inn ikke fyller kravene som gir rett til tjenester, er det selvfølgelig ikke behov for å ansette flere personer i pleie- og omsorgstjenesten. - Hvis de derimot trenger tjenester og får det ved at de som allerede bor der, får redusert sine, må det fattes nye enkeltvedtak til alle der reduksjonen begrunnes.

Brukermedvirkning

Det virker også som om Hamar kommune har blandet sammen brukermedvirkning på system- og individnivå. Når det gjelder planarbeid som bygging av nye boliger, er det snakk om brukermedvirkning på systemnivå. Organisasjonene som representanter

for brukerne skal delta i planarbeidet. Når det gjelder hvor den enkelte skal bo, skal det selvsagt drøftes med den enkelte – uavhengig av hva andre ønsker og velger. Skal noen flytte fra en kommunal bolig til en annen, må enten utleier eller leietaker si opp leieavtalen. Dette reguleres av husleieloven.

Det at den enkelte ønsker mer samvær med andre kan løses på mange andre måter enn å flytte inn i samme boligkompleks. Jeg inviterer venner jeg ønsker å være sammen med hjem til meg. Jeg går på besøk eller jeg planlegger turer og utflukter sammen med venner. Mennesker med utviklingshemning trenger hjelp til slik planlegging og initiativ – en hjelp de ofte ikke får.

Forbundsleder i NFU Helene Holand.

Holand mener at vi her ser en kommune som med de beste hensikter planlegger ut fra sin kunnskap og sin forståelse uten å ta hensyn til den enkeltes juridiske rettigheter. - Jeg tenker på brukermedvirkning både på individ- og systemnivå, retten til individuelle tjenester og rettigheter som leietakere.

Problematferd

Styremedlem i NFU Rogaland, Jens Petter Gitlesen, og sjefpsykolog Børge Holden ved Habiliterings-tjenesten for voksne i Hedmark har fått antatt en artikkel om utviklingshemmede og problematferd i det internasjonale prestisjetunge tidsskriftet "Research in Developmental Disabilities". Artikkelen deres har tittelen "The relationship between psychiatric symptomatology and motivation of challenging

behaviour. A preliminary study". Oversatt til norsk: "Forholdet mellom psykiatrisk symptomatologi og motivasjon for utfordrende atferd. En innledende studie".

Gitlesen & Holden regner med at artikkelen kommer på trykk om ca. et år.

Sterke reaksjoner over (ex)FrP-politikers utspill

Et leserinnlegg i Stavanger Aftenblad 28. juli vakte sterke reaksjoner og en voldsom mediedebatt over det ganske land. Innlegget var skrevet av listekandidat for Rennesøy FrP i Rogaland, Charlotte Finnesand. Her ga hun blant annet ga uttrykk for at "behovet for å bevisst sette handikappede barn til verden er forkastelig og unødvendig"!

Finnesand la til at hun heller ikke kunne se "nødvendigheten av med viten og vilje å sette barn til verden som vi med sikkerhet vet vil komme til å koste samfunnet enorme summer i pleie, omsorg og utstyr". Og videre: "Jeg begynner dessuten å bli lei av at foreldre med barn med Downs syndrom skriker høyt når debatten om selvbestemt abort med jevne mellomrom kommer opp. Når de forventer at deres stemme og mening skal bli hørt, må de pent finne seg i at andre kanskje er av en annen mening, og at det er et ønske om å si det høyt uten å bli hudflettet. Det kalles ytringsfrihet".

- Det Finnesand står for er et skrem-

Tidligere listekandidat Charlotte Finnesand (til høyre) og FrP-leder Siv Jensen i godt lag da førstnevnte var på vei oppover i FrP-systemet. (Foto: Stavanger Aftenblad)

mende og forkastelig menneskesyn. Men det er bra at hun velger å dele det med offentligheten. Det gjør det lettere for velgerne å vite hvilke mennesker de stemmer på, sa Lars Ødegaard i et intervju med Aftenbladet.no. Marianne Marthinsen (26) fra Oslo ga i en større reportasje i VG i sakens anledning imidlertid uttrykk for at hun tror Finnesand gir uttrykk for en holdning som er ganske utbredt. - I motsetning til henne har de fleste likevel anstendighet nok til ikke å uttrykke slikt høyt, sa Martinsen – som selv har mistet sin datter som hadde hjerneskade og bare ble 18 måneder gammel. Årsaken til at hun valgte å stå fram med sin historie var en avstemning på VG Nett, der 30 prosent støttet FrP-politikerens utspill. - Det viser at vi har et alvorlig holdningsproblem, presiserte Martinsen.

Jensen på banen

Partileder Siv Jensen ville først ikke si noe om Finnesands utspill, men kom så på banen med en uttalelse der hun presiserte at partifellens innlegg overhodet ikke er i samsvar FrPs politikk. - Jeg tar sterk avstand fra hennes utsagn, og vil på vegne av partiet beklage overfor alle som føler seg støtt av det. Hennes beklagelse kom etter at KrF-politiker Bjørg Tørresdal gikk hardt ut og krevde at både Finnesand og Jensen måtte komme med en unnskyldning til de titusener av mennesker som kunne føle seg rammet. Samme kveld gikk Finnesand ut og beklaget hvis noen følte seg støtt av innlegget. To dager senere meldte hun seg ut av FrP "av hensyn til partiet". Det skal ha skjedd uten press.

– Sterkere i ytring enn i ettertanke

- Charlotte B. Finnesand er farlig nyskapende når hun bruker samfunnets utgifter til pleie, omsorg og utstyr som argumenter i abortdebatten.

NFUs forbundsleder Helene Holand og NFU Rogaland fylkeslags talsmann, Jens Petter Gitlesen, kom med skarp kritikk av Charlotte B. Finnesand i et leserinnlegg i Aftenposten og Stavanger Aftenblad. De viser til at økonomiske argumenter ikke var sentrale selv i eugenikkens gullalder, og mente at

"Finnesand er sterkere i ytring enn i ettertanke".

Gitlesen & Holand kom i sitt innlegg også inn på at det å få et barn med Downs syndrom gir en sorgreaksjon. - Likevel kjenner vi ikke noen erfarne foreldre til barn med Downs syndrom som angrer på sitt barn – tvert i mot. De fleste gravide kjenner heller ikke til hva det å få et barn med Downs syndrom innebærer. Informasjonen som gis fra helsepersonell til foreldre som

har fått vite at barnet de venter har syndromet, er ofte ensidig og lite opplysende. Foreldre har knapt med tid til å tenke gjennom valget. Vanligvis er vordende foreldre i sjokk og fortvilet over diagnosen.

Honnør

Holand og Gitlesen avsluttet sitt innlegg med å gi "FrP honnør for sin brannslukking" i denne saken. De "håper nå at partiet vil styrke det holdningsskapende arbeidet blant sine tillitsvalgte".

Kunsten å være seg selv

Carol fra Vågan har noe som heter Cornelia de Langes syndrom. Det er bare noen få i Norge som har det. Det betyr at det kan være noe unormalt med arvestoffet. Men Carol tenker at hun er normal og like mye verd som alle andre.

- Jeg er meg selv, sier hun. Og det er det som er normalt!

Carol skulle gjerne ha vært ordfører i Vågan en stund. Hun tror mange mennesker med utviklingshemning føler seg ensomme. Da kunne det ha vært fint med en klubb. Carol er medlem av NFU, så hun vet litt om dette. Hun er

veldig glad fordi hun har bandet sitt, og fotballtrening hver tirsdag.

I snart 10 år har Carol arbeidet på Vågan produkter i Kabelvåg. Hun trives godt og har mange venner på arbeidsplassen. Legene mente at hun ikke kom til å lese eller regne. De tok feil! Carol har grunnskole, folkehøgskole og tre år på Kabelvåg videregående skole.

På ungdomsskolen hendte det at hun ble mobbet. Nå bryr hun seg ikke om at noen sier noe stygt. Men hun sier klart fra hvis noen snakker stygt om andre.

Er Carol Andreassen annerledes enn andre? Hun er seg selv. Fullt og helt. Og spør du henne, er det det som er normalt.

TEKST OG FOTO: ANKI GERHARDSEN,
VÅGANAVISIA

Uten å nøle. Uten snev av usikkerhet, men med et lite smil om munnen reiser Carol Alise Hulda Andreassen seg fra stolen. Det er onsdag kveld, og fast øvingsdag for bandet "Vågakaillan" på kulturskolen i Svolvær. Idar og Torleif har testet lyden på gitarene, og Arnfinn er allerede i gang med de innledende pianotonene. Sindre og Jørgen slår på trommene. Anne-Line og Rakel renser stemmene, og Carol griper mikrofonen:

- God aften, god aften. Hva skal vi synges i kveld?

Det blir "I en liten fiskehavn", og Carol synger med klar røst.

Andre juli 1976 kom Carol til verden på Gravdal sykehus. Vel hjemme på Brettesnes ble det etter hvert klart at hun ikke utviklet seg helt på samme måte som andre barn. Carol vet det godt selv.

- Jeg har noe som heter Cornelia de Langes syndrom, forklarer hun. Ifølge legebøkene er det en sjelden, medfødt tilstand som kjennetegnes av moderat til alvorlig utviklingshemning. Årsaken til syndromet er ikke kjent. Sannsynligvis skyldes det noe unormalt i arvestoffet. Men Carol liker ikke ordet "unormal".

- Jeg tenker at jeg er normal. Ikke at jeg er unormal. Og jeg er like mye verd som alle andre.

Carol smiler. Hun smiler ofte og mye. Så begynner hun å fortelle om livet sitt.

- Det som gjør meg glad, det er musikk. Jeg sitter ofte hjemme i leiligheten min, og lytter. Ikke pop og ikke rock, og skal det være klassisk, må det være Mozart – det er stemningen i musikken hans som jeg liker.

Men aller helst hører Carol på danseband. Hun har nesten alt av Vikingarna, Lasse Steffansson og Jenny ensen. Carol liker at musikken svinger, at det

er glede i den. Hun finner noe av det i Beatles også, men mye mer i Sputnik.

- Jeg kan alle sangene hans. Alle sammen. Og jeg har hilst på han også. Og fått autografen. Det er den samme energien og den samme gleden Carol er ute etter å formidle når hun synger selv.

- Jeg har sunget siden jeg var liten jente. Og det var alltid sanger jeg hadde lyst til å bli. I Vågakaillan har jeg vært med i elleve år nå, og det flotte er å glede andre med musikken vi lager. Det gjør Carol og de andre stadig vekk. Vågakaillan har opptrådt på forskjellige arrangementer i kommunen, og på festivaler.

- I høst skal vi på Lofotfestivalen for utviklingshemmede igjen. Før var vi på festival i Salten også, men den er lagt ned. Jeg vet ikke, det var vel kommunen som ikke hadde midler til å drive den videre.

Det med dårlig kommuneøkonomi bekymrer Carol. Hun er helt klar på hva hun ville ha gjort hvis hun hadde fått være ordfører i Vågan en liten stund:

- Jeg skulle ha laget et bedre tilbud for de som er utviklingshemmet. Det er mange som sitter mye hjemme og føler at de har lite å ta seg til. Og det er nok mange som føler seg ensomme. Jeg er medlem av Norsk Forbund for Utviklingshemmede, så jeg vet litt om det. En klubb kunne ha tatt bort mye av ensomhetsfølelsen.

Selv priser Carol seg lykkelig for å ha bandet sitt. Sammen med fotballtreningen hver tirsdag, er øvingene med Vågakaillan den store gleden i livet.

Men jobben er også viktig. På Vågan produkter i Kabelvåg står strikkemasinene på rekke og rad, og kassevis med nisseluer ligger klare til montering. Men Carol tar plass i vevstolen.

-Det er gøy å veve. Jeg har strikket mye, men liker bedre å veve. Det er så fint med fargene og mønstrene.

Vågan Produkter har vært arbeidsplassen til Carol i snart ti år.

Etter grunnskolen, og folkehøgskolen utenfor Mosjøen, og tre år på Kabelvåg videregående skole.

- Jeg trives. Jeg er en sånn som har lett for å trives. Overalt.

- Men det beste ved å være her, er jo at alle vennene mine er her.

Alt med Carol går fort. Hun beveger seg fort, arbeider fort, og snakker fort. Og har oversikt. De som kjenner Carol godt forteller at hun vet hvem alle er. Hun husker alle bursdager, årstall, og vet hvem som gjør hva og hvor.

Da Carol var liten, mente legene at hun ikke kom til å lese, skrive eller takle grunnleggende matematikk, men de tok feil. Hun behersker alt sammen. Hun ordner seg stort sett selv i leiligheten sin i Langhaugen bofellesskap i Kabelvåg. Der inviterer hun de andre beboerne på søndagsmiddag innimellom. Carol sier det selv:

- Jeg har det fint. Og jeg har et veldig godt humør.

Men det har nok hendt at noen har sagt noe. At noen har slengt ut av seg noen vonde setninger. Carol bruker ordet mobbing også.

- På ungdomsskolen kunne det hende at jeg ble mobba. Men lærerne grep inn, og etter det ble det slutt.

- Det hender at noen spør, at jeg må forklare hva det er med meg, og da svarer jeg at det er Cornelia de Langes syndrom. Sånn er det. Og nå, om noen sier noe stygt, så bryr jeg meg ikke om det. Jeg har vært vant til å høre så mye. Kanskje jeg bare sier det; at det er stygt å snakke sånn. At man ikke skal være sånn mot noen mennesker.

Carol sier det samme hvis hun hører noen snakke stygt om andre også. Hun griper inn. Hun står ikke stille og hører på at noen blir omtalt i negative ordelag – enten de er til stede eller ikke.

- Jeg tenker på det at alle mennesker er like mye verdt.

- Hva tenker du om framtiden, Carol? Carol lar skyttelen ligge et øyeblikk.

- Jeg tenker at det skal bli bedre. At jeg skal bli flinkere til å holde leiligheten min ryddig. Og at jeg skal bli flinkere til å hjelpe.

- Du er jo en hjelper allerede?

- Jada, men jeg tenker på de eldre også.

Det er mange som trenger hjelp...
Også tenker jeg at jeg skal feire
bursdagen til mamma. Hun blir 60
år i år....

- ...Også tenker jeg at jeg ikke skal
lyve så mye.

- Åh...??

- Det hender nok det også, skjønner
du. At jeg prater i vei, og så oppdag-
er jeg at obs... det der var visst ikke
helt sant. Det der var visst bare noe
inni mitt hode.

Så begynner Carol å le. En liten fort
latter før hun smiler og sender skyt-
telen gjennom renningen. I full fart.

BPA-forslag

Helse- og omsorgsdepartementet la nylig fram et lenge etterlyst forslag om å styrke rettighetsfestingen av Brukerstyrt Personlig Assistanse (BPA).

Her står det at "Forslaget går ut på at sosialtjenesteloven endres slik at alle som fyller de alminnelige vilkårene for å motta praktisk bistand og opplæring, og som har behov for omfattende tjenester etter §4.2., får rett til å få hele eller deler av denne tjenesten organisert som BPA.

Retten til å velge BPA skal ikke være begrenset til bestemte funksjonshemninger, alder eller diagnoser.

Det foreslås også at en bruker som innvilges BPA, skal ha rett til å bestemme arbeidsgivermodell og hvem som skal være assistent".

NFU skal fremme sitt syn på forslaget gjennom en høringsuttalelse sammen med de andre organisasjonene i SAFO. Høringsfristen er satt til 1. november.

Dagskonferanse om FN-konvensjonen

Sosial- og helsedirektoratet og Nordiska Handikappolitiska Rådet inviterer til gratis nordisk konferanse om FN-konvensjonen for funksjonshemmede i Oslo 25. oktober.

Hensikten med dette arrangementet er å bidra til større bevissthet og kunnskap om den nye FN-konvensjonen. Konferansen skal også gi innspill til det videre arbeidet med ratifisering av konvensjonen i de nordiske landene.

Du finner mer informasjon på NFUs nettside

www.nfunorge.org

Vennesla

I kjølvannet av Jørgens idéverksted i Vennesla, som ble omtalt i SFA1/07, arrangerte NFU Vennesla lokallag loppemarked nylig. Medlemmer og andre stilte opp med lopper, matservering og auksjon. På dette vellykkede arrangementet kom det inn 8178 kroner netto. Pengene går til aktiviteter for mennesker med utviklingshemning. Jørgens idéverksted er blitt et tiltak som aktiviserer og sveiser medlemmene sammen i Vennesla lokallag.

Arbeidsmiljø

Nasjonalt kompetansesenter om utviklingshemning (NAKU) arrangerte nylig et seminar om arbeidsmiljø blant mennesker med utviklingshemning i Norge. Formålet med seminaret var å belyse problemene som personer med utviklingshemning møter på arbeidsplassen og hva som skal til for å kunne skape et godt miljø.

Les mer på www.naku.no

Trosset værgudene med fine prestasjoner

TEKST OG FOTOS: BITTEN MUNTHE-KAAS

Værgudene vendte vrangsidene til under det 16. Bislet Summer Games i Oslo nylig. Likevel ble det konkurrert med stort pågangsmot og engasjement – som resulterte i flere flotte prestasjoner. Dette årlige stevnet som kombinerer idrett og trivelige sosialt samvær, er en spesiell begivenhet å se fram til for de mange involverte.

En del av utøverne trener året rundt med tanke på å nå en formtopp på de store idrettsstevnene. Andre derimot stiller til start uten å ha fulgt noe opplegg. Men det er færre av de sistnevnte i dag enn for noen år siden. Utsagnet om at ”det viktigste er ikke å vinne, men å delta” er likevel uansett noe langt mer enn en klisjé i denne sammenheng. Her mottar de beste utøverne vel fortjent jubel over sine prestasjoner. Andre får like stor applaus for å fullføre øvelsen.

Samfunn for alle overvar bare den ene stevnedagen. Da ble løpsøvelsene – så vidt vi kunne registrere – effektivt og greitt avvirket slik de skal på et frii-

drettsstevne. Det samme kan ikke sies om de tekniske. Vi observerte flere deltakere som ikke var godt nok forberedt på hva de skulle gjøre hvor og når. Spesielt ille var det under kast av liten ball der mange måtte vente uforholdsmessig lenge på tur. I stedet for at det i forkant var laget og delt ut lister og oversikter over hvem som skulle kaste i hvilken rekkefølge, ble den enkelte utøvers navn og deretter resultat først notert når vedkommende endelig nådde fram først i køen for å kvalifisere seg.

Vi kan ikke skjønne annet enn at dette både er unødvendig og demotiverende – spesielt for utøvere som trenger forutsigbarhet. Den manglende tilretteleggingen resulterte i at det tidvis både oppstod usikkerhet og frustrasjon, i enkelte tilfeller også uvillighet og bortimot angst blant flere for å utføre øvelsen.

Det finnes systemer tilgjengelig for å unngå nettopp dette. Kanskje arrangørene bør ha det i mente – ved neste høve?

Fra innmarsjen

Prinsessens nærvær gledet deltakerne

Journalister på idrettsstevne...

Startskuddet har gått for 100-meteren

Katelyn Garbin intervjues av NRK

Laaang ventetid for å kaste ball

Prinsesse-fokus på Bislet Summer Games

- Det er hyggelig å se at norske journalister er så interessert i Bislett Summer Games!

Generalsekretær Kjetil Hildeskor i Norges Fri-idrettsforbund la ikke skjul på sin ironi i sin tale under åpningsseremonien av dette stevnet, der det i år var samlet rundt 115 utøvere med utviklingshemning fra Norge og Sverige for å konkurrere i de klassiske friidrettsøvelsene.

Hildeskors uttalelse vakte stor munterhet både blant publikum og de påfallende mange journalistene som var møtt fram. Også prinsesse Märtha Louise som foretok den høytidelige åpningen av stevnet, lo hjertelig med – vel vitende om at det store mediaoppbudet ved Bislet Summer Games 2007 primært handlet om at dette var hennes første offisielle oppdrag etter sykemeldingen i kjølvannet av debatten om engleskolen Astarte Education. Det var med andre ord – og nok en gang – ikke idrettsprestasjonene til ut-

Prinsessen møtte pressen

øvere med utviklingshemning som var gjenstand for pressens tilstedeværelse. Det utløste en voldsom mediedebatt og dermed enorm interesse for dette arrangementet da arrangørene i forkant innførte null aksept for spørsmål til prinsessen om engler og healing. - Vi ønsker ikke å miste fokus på vårt arrangement som har med utøvernes idrettsprestasjoner å gjøre, presiserte Geir Smeby, direktør i Special Olympics Norge som var med som arrangør av disse lekene for første gang.

Glede og entusiasme

I sin tale under åpningsseremonien understreket prinsessen at det å være den høyeste beskytter for nyetablerte Special Olympics Norge er en oppgave som hun gleder seg til å ta fatt på. Og vi tror henne. Hun har alltid vist stor interesse for tiltak som har med mennesker med utviklingshemning å gjøre. I motsetning til de fleste pressefolkene, oppholdt Märtha Louise seg i timesvis ute på arenaen i styrtregnet. Med åpenbar glede og engasjement heiet hun på utøverne og lot seg forevige sammen med dem.

Journalistene som var innvilget noen minutter med prinsessen i det hun skulle forlate arenaen, holdt seg derimot stort sett innendørs der de ventet på henne. Da det til tross for forbudet ble avfyrt et par engleskole-spørsmål, avfeide hun dem med sitt sjarmerende smil og følgende svar: - På offisielle oppdrag svarer jeg kun på spørsmål som har med oppdraget å gjøre!

Grillfest

For tredje år på rad arrangerte NFU Narvik lokallag sin populære grillfest i samarbeid med Narvik Turistforening. Dette neststørste lokallaget i NFU Nordland fylkeslag har hatt fin medlemsutvikling og samlet 71 deltakere rundt bålet. Spesielt rekrutteringen av nye medlemmer med utviklingshemning har vært god de senere årene.

I tillegg til det sosialpolitiske arbeidet prioriterer lokallaget sosiale aktiviteter. Medlemmene treffes for eksempel på pizzarestaurant en gang i måneden. Her er det stort sett ca. 50 personer som møter fram. Lokallaget arrangerer dessuten boccia en gang i uka med stort oppmøte.

På årets grillfest fikk Hanne Grethe Ottesen en god klem av Bård Jenssen

Hagebok

Landbruksforlaget har utgitt "Den lette hageboka" av Dorte Gjefsen. Dette er en lettlest utgave av "Hagen uten grønne fingre" som kom ut i 2003. Her får leserne informasjon om det som er lurt å kunne om hagestell, om hva man bør kjøpe eller ikke kjøpe, hvordan det er larest å legge opp arbeidet osv. De kan også lese om jord, plen, blomster, busker og trær og til slutt litt om å dyrke egen mat. Forfatterens vakre bilder har fått stor og vel fortjent plass.

Boka er støttet av Leser søker bok. ISBN: 82-529-2853-6

Vergemålsloven

Justisministeren lover at den nye vergemålsloven vil bli lagt fram for Stortinget i 2008. Løftet ble avgitt i et intervju med P4 som svar på forbundsleder Helene Holands etterlysning. Hun har hevdet at Knut Storberget ikke prioriterer arbeidet med loven, og at saker med sterkt medietrykk blir prioritert. Justisministeren tilbakeviste dette, og lovet at Justisdepartementets forslag til ny lov skal legges fram for Stortinget til neste år.

Førerkort

Etter to og et halvt års trening fikk Rudi Bergersæther fra Lillestrøm sertifikat nylig. 27-åringen som har Downs syndrom har brukt mye av trygden sin for å betale for kjøreopplæringen. Nå skal han handle bil. I et intervju med Romerikes blad forteller han om drømmen sin. Han ønsker seg en BMW – de er skikkelig kule, mener den nybakte sjåføren. Vi sender våre hjerteligste gratulasjoner!

Cognita har de nyeste og mest oppdaterte hjelpemidlene innen tidsforståelse og struktur, hukommelse, kommunikasjon, orientering, varsling og IKT.

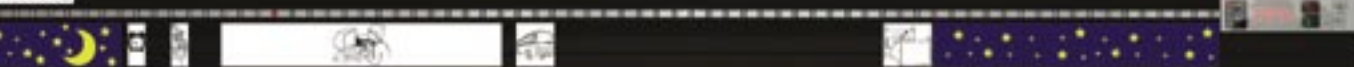
MobiTastatur 4 - enkel bruk av mobiltelefon

Timex Data Link USB - påminning om aktiviteter

Cognita AT Klokkje - strukturert dagsplan med klokke og påminning

MANDAG

cognita

Sjølyst Plass 4
0278 Oslo

Telefon 2212 1450
Faks 2212 1459

www.cognita.no
info@cognita.no

- Få får datahjelpemidler

- I stedet for å se ny teknologi som framskritt – begrenser NAV tilgangen på datahjelpemidler til mennesker med utviklingshemning av hensyn til økonomien og går dermed på tvers av folketrygdlovens intensjon. Dette er diskriminering av mennesker med utviklingshemning – som dermed blir hengende etter utviklingen.

Daglig leder for firmaet Cognita AS, Mona Falck-Andersen, har selv i mer enn 20 år utviklet tekniske hjelpemidler for personer med utviklingshemning og andre kognitive funksjonshemninger. Hun er sterkt bekymret over NAVs holdning til teknologiske nyvinninger på dette området. - De som trenger hjelpemidler i forhold til forflytning, syn eller hørsel møter forståelse for sine problemer i hverdagen på en helt annen måte enn for eksempel utviklingshemmede.

Falck-Andersen påpeker at mennesker med utviklingshemning trenger hjelpemidler som kan konkretisere ting de skal lære – for eksempel klokke og tid, som viser seg å være vanskelig å holde styr på for de fleste. De kan også ha problemer med å snakke, lese og skrive, huske avtaler og gjøremål, som skaper mye fortvilelse og frustrasjon. Barn med utviklingshemning kan slite med disse problemene både hjemme og på skolen. Når ergoterapeuter på vegne av den enkelte søker om hjelpemidler som kan hjelpe dem, vender NAV tomme len ned – for eksempel med henvisning til skolens ansvar.

I dag finnes det en norsk programvare som det ikke finnes maken til verken her i landet eller i utlandet. Programvaren krever lite kompetanse, få kunnskaper og ferdigheter innen data. Det gjør det lett for brukere med utviklingshemning å bruke e-post, søke på internett, lese nyheter og sende sms. Brukerne forholder seg til en skjerm med store, klare symboler i stor skrift for temaer som vær, kalender, hand-

ling, kontakter, Internett osv. og med logiske veier til mer informasjon.

De kan selv følge med på klokka og på dagsplanen og vet hva som skal skje og når det skal skje. Brukerne trenger verken å kunne lese, betjene tekstbaserte dataprogrammer, ordinære menyer, mus eller tastaturer. Ved å klikke på teksten, enten med mus eller direkte på trykkskjerm, kan maskinen oversette skriften/teksten til syntetisk tale. Gjennom enkle klikk på tekst eller bilder kan de skrive handleliste, organisere dagen, få påminnelser om hva de skal gjøre, hva de må ha med, de kan bla i album og kommunisere med omverdenen. Brukerne kan svare direkte på meldinger som lagres automatisk. Programmet inneholder også en kalenderfunksjon, som på en enkelt måte styrer avtaler og daglige gjøremål.

De kan lagre bilder, lytte til musikk – blant mye annet, som bidrar til god kontakt mellom brukerne og pårørende. De pårørende kan i sin tur bidra til å redusere den enkeltes behov for personlig bistand.

20 på landsbasis

- Hvorfor vender bevilgende myndigheter tomme len ned for denne teknologien?

- Det handler blant annet om at man innfører godkjenningsordninger på produkter og dermed sier nei til produkter som er basert på en bestemt type teknologi. For personer med utviklingshemning er det imidlertid viktig at det er den enkeltes behov som blir vurdert og ikke teknologien. Denne begrensningen er ekstra alvorlig nettopp fordi denne teknologien har så stor – og større betydning for mennesker som har kognitive vansker og problemer med praktiske gjøremål enn for andre.

På spørsmål om hvor mange personer med utviklingshemning som har fått dette hjelpemiddelet, svarer Mona Falck-Andersen at det på landsbasis pr. i dag er ca. 20!

Anitas nye hverdag

Anita (29) i Bodø fikk en ny hverdag da hun fikk en datamaskin med programmet som gjør at hun selv kan følge med på klokka og dagsplanen. Hun ser både hva som skal skje og når.

Hva er det med NFU Ringsaker?

- NFU Ringsaker og Våler har flere medlemmer enn de andre lokallagene i Hedmark.

Det sier Eva Olsen Høisveen, som har vært med i styret i NFU Ringsaker lokallag siden starten for 29 år siden. Nå planlegges 30-årsjubileet. I dag er hun leder av lokallaget, mens sønnen Tom har påtatt seg nestledervervet. Eva er i tillegg leder av NFU Hedmark fylkeslag – der Tom er første vararepresentant til styret. Sistnevnte er også 3. vararepresentant til NFUs landsstyre.

Det var generalsekretær Vibeke Seim-Haugen i NFU som nylig oppfordret Samfunn for alle til å ta turen til familien Høisveen i Brumunddal. Generalsekretæren hadde tatt en kikk på medlemsutviklingen og ville gjerne vite hva det er som ligger bak den gode rekrutteringen til dette lokallaget, som også på landsbasis er helt spesiell.

Tom & Eva viser til at det først og fremst er lokallagets klubbkvelder hver siste onsdag i måneden som er populære og får stadig nye til å melde seg inn. - Der er det alltid stort fremmøte blant de 106 medlemmene våre. Vi satser også på felles turer på natursti – og lokker mange ut og sammen på den måten også.

Spesielt fokus

Mor og sønn er spesielt stolte over at ca. 50 av lokallagets medlemmer har utviklingshemning. De tror det er fordi lokallaget i arbeidet sitt har hatt dem spesielt i fokus hele veien. På klubbkveldene orienterer styret alltid medlemmene om hva de arbeider med og om det er saker medlemmene ønsker skal tas opp. Da får de også vite mye om hvordan de har det.

Tom vil ikke overta ledervet etter a'mor når Eva (68) trolig velger å gå

For Eva og Tom Høisveen handler det meste om NFU.

av til neste år. Han synes det blir en for stor jobb å håndtere. 32-åringen vil likevel fortsette i lokallaget selv om hun slutter. Nestlederen ser det som sin viktigste oppgave å prate med medlemmene med utviklingshemning om hva de er opptatt av og har behov for. - For tiden handler det blant annet om at vi trenger flere boliger til utviklingshemmede i Ringsaker. Nå står det hele 17 boligsøkere på vent. Vi anbefaler dem å kjøpe egne boliger eller å bygge sammen med andre. Noen foreldre i kommunen gjør det nå – og de tar stadig kontakt med lokallaget når det er noe de lurer på.

- Tom er en god ambassadør for NFU, fortsetter Eva. Hun viser til at politikerne i Ringsaker ofte hører mer på sønnens argumenter enn når de snakker for og i mot tiltak for mennesker med utviklingshemning seg i mellom. - Han tar ikke fem øre for å dra direkte

til både ordfører og rådmann når det er noe spesielt han har på hjertet.

Sliter tungt andre steder

- Er rekrutteringen av nye medlemmer like enkel i resten av Hedmark som i Ringsaker?

- Tvert imot, svarer Eva. Som viser til at rekrutteringen med unntak av eget og Våler går tungt i de fleste andre av fylkets lokallag. - Det er vanskelig å få folk til å påta seg tillitsverv. Jeg forstår ikke hvorfor, for det jo både morsomt, meningsfylt – og utrolig lærerikt! Men det virker som om mange ikke bryr seg så mye om felles sak når de vel er i hus i egen bolig og har det bra selv. De forstår ikke konsekvensene av den negative trenden som tilbudene spesielt til utviklingshemmede er inne i.

 <p><i>Akershus</i></p>	 <p><i>Aust-Agder</i></p>	<p>HallingKraft AS Tlf: 32 08 66 00 www.hallingkraft.no</p>	 <p>MYHRE BRØNNBORING Autorisert entreprenør Brønnboring Pb. 1106, Flattum, 3501 Hønefoss Tlf. 32 11 44 80 Fax 32 11 44 81</p>
<p>Øvre Romerike Industriservice A/S Montering og pakking 2072 Dal-E-post: ori@ori.no Tlf. 63 95 94 60 Fax. 63 95 94 69</p>	<p>ARENDAL OG OMENGS SPAREKASSE Torvet 8 4800Arendal Tlf. 37 00 49 00</p>	<p>Brøto Transport Glitre, Gol www.brøto.no *Vi støtter NFU*</p>	 <p>AMW Design</p>
<p>Ing. H. Asmyhr AS Hvamsvingen 10 2013 SKJETTEN Tlf. 64 83 45 50 Fax. 64 83 45 55</p>	<p>Vegårdshei Sparebank 4985 Vegårdshei Tlf: 37 17 00 60</p>	 <p>GJENSIDIGE Modum, Sigdal og Krødsherad Brannkasse Tlf: 32 78 32 10</p>	 <p><i>Hordaland</i></p>
 <p>FAGFOLK VELGER WÜRTH Allt innen skruer, verktøy og kjemi Würth Norge AS Mortev. 12, 1481 Hagan Tlf. 67 06 25 00-Fax. 67 06 27 17</p>	<p>Ellengård Arbeidssenter Serviceboks 650, 4809 Arendal Tlf: 37 00 68 88</p>	<p>Besøk Frykbergs Konditori på KrogstadSenter Hjemmebakt www.buskerudforsenter.no</p>	 <p>ALGAARD A-S Ekraevgen 27, 5261 Indre Arna Tlf. 55 39 31 00</p>
<p>REGISTRERT REVISOR STEIN BONSTED Solheimsv. 62 A, 1473 Lørenskogen Tlf: 67 90 32 66 Fax: 67 90 38 71</p>	 <p><i>Buskerud</i></p>	<p>S.Bidne Maskin AS Ring når du har bruk for graving og anlegg. Gode referanser Lang erfaring Tlf: 901 30 830</p>	<p>ÅSANE BARNEVERNSTJENESTE <i>Kommunehuset</i> 5105 Eidsvåg Tlf. 55 56 68 50 Fax. 55 56 67 60</p>
<p>Gunnar Karlsen AS Pb. 75, 1483 Skytta Tlf. 67 06 94 60 Fax. 67 06 94 90</p>	 <p>elfag Askestad AAS Elektro AS Spikkestadv.118, 3430 Spikkestad Tlf: 31 29 07 99 Fax: 31 29 07 98</p>	<p>T.HALS industrirep. & sveis Roaveien 39, 3300 Hokksund Tlf: 915 21 869 STØTTER NFU arbeidet</p>	 <p><i>Møre og Romsdal</i></p>
<p>T.R. ELEKTRO AS Innehaver: Torry Ringkilen Autorisert el. installatør Tlf. 64 87 16 45 - Fax 64 87 16 47 Mob. 908 48 815 Adr.: Søndre Ski Gård, 1400 Ski</p>	<p>TEngene AS Ring når du har bruk for graving og anlegg. Gode Referanser www.engene.no Tlf: 900 21 214</p>	<p>Entreprenør JAN TORE BORGENSEN Morskogv.21 3482 TOFTE Mob: 908 57 849</p>	 <p>handicare AUTO Ålesund Tlf: 481 68 850 * Bruk oss*Støtt NFU</p>
<p>Werner Anlegg AS 1480 Slattum</p>	<p>BygdePosten -midt i Buskerud</p>	 <p><i>Aas</i> • Norges eldste bryggeri •</p>	<p>Sevrin Tranvåg AS FISKEINDUSTRI 6035 Fiskarstrand, Sula *Støtter NFU arbeidet*</p>
<p>coop prix Slattum Terrasse 2, 1480 Slattum Tlf. 67 07 73 10 Åpent: Man-fre: 8-22 Lor: 9-20</p>	<p>Asigdal Sigdal Kjøkken as 3358 Nedre Eggedal Tlf. 32 71 40 00 - Fax. 32 71 38 41 www.sigdal.com</p>	<p>Einars Bil og Deler as www.einarsbil.no 3340 Åmot Tlf/Fax: 32 78 56 25 Mob: 926 38 915</p>	<p>TESS Avd. Kristiansund Tlf: 71 56 58 90</p>
<p>Sæther Elektriske A/S Nittedalsgt. 31, 2000 Lillestrøm Tlf: 63 80 40 60 Fax. 63 81 04 50</p>	 <p>Solumsmoen Servicesenter AS 3355 Solumsmoen *Stopp hos oss*</p>	<p>BILSERVICE Steinberg * Bruk oss* Støtt NFU*</p>	<p>Uksnøy & Co AS Storgt. 29, 6270 Brattvåg Tlf. 70 21 47 80 Fax. 70 21 47 81 Besøk oss på: www.uksnoy.no</p>
<p>Terjan AS Pb. 42, 1483 Skytta Tlf: 67 07 88 92 Fax: 67 07 95 71</p>	<p>Hokksund Båt og Camping Laksefiske, bespisning m.m Besøk oss, Velkommen!</p>	<p>Nore og Uvdal Kranservice Mob: 977 08 377 *Vi støtter NFU*</p>	<p>Ekornes Møbler Bankv. 14, 6200 Stranda Tlf. 70 25 52 00</p>
<p>coop mega Hagan Åpn. tider: 9-21 (9-18) 1481 Hagan • Tlf. 67 07 70 79</p>	<p>BYGGMESTER INGAR HVILA NVBYGG-TILBYGG-RESTAURERING Furuvt.3, 3408 Tranby Tlf: 32 85 03 16/918 42 727</p>	<p>Elementmontasje AS 3300 Hokksund Tlf: 32 75 08 08</p>	<p>Sunnmøre Regnskapssentral 6100 Volda *Støtter NFU*</p>

 Akershus	ES Motor A/S 3630 Rødberg Tlf. 32 74 16 00	 Nord Trøndelag
Kjell Rud Maskin 2022 Gjerdrum Tlf: 97 17 55 82	Bjørn Skinnes AS Forskaling - Armering - Betong Nedbergkollvn.30,3050Mjøndalen Tlf. 32 87 71 94	Bakeriservice Midt-Norge A/S Sjøgt.33C, 7600 Levanger Tlf: 74 08 55 60
Holmgren A/S 2162 Brårud Tlf: 63 90 91 04	Hytta Vår Ål *Velkommen til: www.hyttavaar.no	Stjørdalen Blad Tlf: 74 83 95 00 www.bladet.no
Alu-Mek 2055 Nordkisa Tlf./Fax. 63 97 54 60	Marianne *Klær for dame* Hokksund *Støtter NFU*	 Troms
 Aust-Agder	Bilpleiesenteret AS Hønefoss *Vi støtter NFU's arbeid*	TROMSREGNSKAP AS Boks 3381, 9276 Tromsø Tlf. 77 67 61 00
Sørlandets Maritime AS Risøya, 4912 Gjeving Tlf: 37 16 68 88	Hokksund Ferdigbetong * Bruk oss * støtt NFU	 Vest-Agder
 Buskerud	TH MASKIN Hemsedal Tlf: 951 29 704	Byggmester Ragnar Mjåland Nodeland 916 99 911 *Til å stole på*
Tuva Turisthytte Besøk oss i år også Ustetind, Geilo	Hurum Produkter ønsker NFU lykke til www.hupro.no	Anonym Støtte
FERIE PÅ HAGLEBU Norefjells Solside Haglebu Camping	 Nordland	 Oppland
Veggli Bil og Maskin AS *Vi støtter NFU arbeidet*	Anonym Støtte	Bygg-takst Gjøvik AS Sommerfeldtsgt.5, 2815 Gjøvik Tlf: 918 55 554
SIV.ING Stener Sørensen AS www.ssas.no Bygg, vei, anlegg, +VVS, vann og avløp	 Møre og Romsdal	Helseth Sag 2846 Boverbru Tlf: 951 39 803
Hønefoss Steinindustri * Støtter NFU *	Rauma Regnskapsservice Åndalsnes Tlf: 71 22 49 70	Lesja Kommune 2665 Lesja Tlf: 61 24 41 00
Odd Hovelsrud & Co Hyggenvn. 21, 3440 Røyken Tlf. 31 28 55 15 - Mob. 952 20 671	Rise Bygg AS 6060 Hareid Tlf: 70 09 38 33	Otta Transportservice 2670 Otta Tlf: 61 23 17 15
SKO BUTIKKEN Åmot *Vi har det som passer deg*	Bergem Auto 6629 Torjulsvangen *Støtter NFU*	Gjøvik Mekaniske Verksted AS Sivesindv. 12., 2834 Hunndalen Tlf. 61 17 15 33
Jan E. Karlsen Malerforretning *Maling *Tapet *Hellegg *Høytrykkpøling *Sprøytemaling Solbergelva Tlf. 951 37 581	 Hedmark	Anonym Støtte
Slemmestad Optikk *Besøk oss på Rortunet*	Utstillingsplassen Eiendom AS Vangsv. 121, Postboks 403 2303 Hamar - Tlf 62 54 00 50	Frank Ivar Eriksen Elgv. 23, 2830 Raufoss Tlf. 90 18 35 16
Gravemaskinfirma Torkild Øveren Mob 900 48 349	Aktør AS Kristian Walbysv.13, 2212 Kongsvinger Tlf: 62 88 66 60 Fax: 62 88 66 61	Gjøvik Auto AS Autov. 3, 2807 Hunndalen Tlf. 611 40 700
Midt Nett Buskerud Nedmarken - 3370 Vikersund Tlf. 32 78 32 78	Pizza Driver Vangsv.132, 2318 Hamar Tlf: 62 53 26 66	Alsberg Elektriske AS Gausdalen 695 2625 Fåberg
Brdr. Katrud AS hus, hytter, ombygging 3055 Krokstadelva Tlf: 90 12 24 37	Brødr. Skolbekken Malerforretning A/S 2120 Sagstua - Tlf. 952 77 949	Næringshagen Nord-Gudbrandsdal AS 2680 Vågå Tlf: 61 21 77 00 www.naeringshagen.no
Thor Holm Plastvarefabrikk Skiguard * Bruk oss * støtt NFU	Mxsport-Folldal 2580 Folldal Tlf: 62 49 02 53	Sole A/S 2848 Skreia Tlf: 61 16 49 32

FURULUND KRO
Kafeteria - Motelokaler
Koldtbord - Selskapsmat
3160 Stokke
Tlf: 33 36 38 00

FURENE A/S

Furene
6100 Volda
Tlf. 70 07 48 50

Besøk oss: www.furene.no

SPAR

Prestfoss

- Mat midt i bygda •
- Posten • Postbanken • Tipping
- Rikstoto • Ulvidet åpningstid

ALT I
TRANSPORT
KAUGERUD TRANSPORT AS

Telefon: 32 71 46 76
Fax. 32 71 47 93
3359 Eggedal

OVE JÆGER

Tømrer - Møbelsnekker

Telefon: 32 87 71 38
Mobil: 91 85 22 83

 Innredninger
Rehabilitering
Tilbygg - Nybygg

Fjellvn. 15, 3057 Solbergelva

 <p>Finnmark</p>	 <p>Hedmark</p>	 <p>eskoleia Lensmann Jansensv. 39 2211 Kongsvinger Tlf: 62 81 08 10</p>	<p>Plan og Prosjekt Arkitekter</p> <p>Lillehammer Storgt.75, Pb.3, 2601 Lillehammer Tlf: 61 05 90 00 Fax: 61 05 90 01 www.ppark.no</p>
<p>- din Toyota-forhandler i nord</p> <p>HARILA www.harila.no</p>	 <p>K.A.Rasmussen Norway Strandveien 165 2326 Hamar Tlf. 62 51 27 10</p>	 <p>Nordland</p>	
<p>Rica Karasjok Hotel www.rica.no</p>	 <p>Nord-Odal Kommune 2120 Sagstua Tlf: 62 97 81 00 Fax: 62 97 81 01</p>	<p>Saltdal kommune 8250 Rognan Tlf. 75 68 20 00</p>	<p>Finn Pettersen AS Entreprenør Grønnegt.104 2317 Hamar Tlf: 62 53 56 00 Fax: 62 53 56 01</p>
<p>gohelse KIRKENES BANDAGISTFORRETNING AS Storgt.1, 9900 Kirkenes Tlf: 78 99 00 29 Syke- og helsepleieartikler</p>	<p>Brødr. Stenskjær A/S 2120 Sagstua Tlf. 91 74 22 45 90 61 54 29/90 61 54 30/90 87 82 01</p>	 <p>Oppland</p>	
 <p>Nord-Trøndelag</p>	<p>Maskiner for ethvert oppdrag</p> <p>SENDERUD AS Arnstens veg 2, 2407 Elverum Tlf. 62 41 14 33 Faks. 62 41 56 30</p>	 <p>RØRLEGGERFIRMA Øystein Lien & Co as VANN VARME SANITÆR Tlf. 930 99 765</p>	 <p>AIRPORT HOTEL GARDERMOEN BY CHOICE HOTELS 2050 Jessheim Tlf. 63 92 61 00 www.choicehotels.no/hotels/no014</p>
<p>Trønder-fluisa - Levende engasjert. www.t-a.no</p>	 <p>Jon Åshagen PRIVAT LANDSBRUKSBYGG RESTAURERING NYBYGG Tlf: 62 36 52 31 - Grenland, 2390 MOELV Mobil 959 05 180 - Faks 62 36 52 61</p>	<p>Oppland Bygg Consult A/S Strandgt 13 C 2815 Gjøvik Tlf. 61 13 91 00</p>	
 <p>Oslo</p>	 <p>YX Vallset Trafikksenter 2330 Vallset Tlf: 62 58 70 60</p>	<p>Corinor AS 2846 Bøverbru Tlf: 61 19 70 70</p>	<p>Wilhelmsen & Sønner a.s Haraldrudvei 20, Oslo Tlf. 23 26 78 50</p>
<p>Rorlegger Tom Johansen Lachmanns vei 8B, 0495 Oslo Tlf. 900 92 875 Fax: 22 09 04 97 www.rorleggeren.oslo.no</p>	<p>ROMEDAL ALMENING</p> <p>SKOGBRUK 2330 Vallset Tlf: 62 58 53 60 www.rasa.no</p>	<p>blåmann RESTAURANT & BAR LILLESTORVET 1 - 2615 LILLEHAMMER Tlf. 61 26 22 03</p>	
 <p>CityMaid Flyttevesk og faste oppdrag Tlf. 40 00 63 30 Fax. 22 72 99 89 Få tilbud på www.citymaid.no</p>	<p>STOVER AS Gammelbru. 15, 2406 Elverum Tlf. 62 41 90 00 Fax 62 41 90 10</p>	 <p>GAUSDAL BRUVOLL BA. 2651 ØSTRE GAUSDAL t. ØRGGSI post@gausdalbruvoll.no Tlf. 61 22 76 00 www.gausdalbruvoll.no</p>	<p>Ortopediteknikk A/S Vi har alt innen ortopediske hjelpemidler Ryensvingen 6 0680 Oslo Tlf. 23 03 56 00 www.ortopediteknikk.no</p>
 <p>Sør-Trøndelag</p>	 <p>RINGSAKER KOMMUNE Ph. 13, 2381 Bramundidal Tlf. 62 33 50 00 Fax. 62 33 50 31</p>	 <p>Vestfold</p>	
 <p>MELHUS KOMMUNE Rådhuset, 7224 Melhus Tlf. 72 85 80 00 Fax. 72 85 80 58</p>	 <p>STANGE ENERGI NÆRNET & OMTANKER Storgt. 43, 2335 Stange Tlf: 62 58 50 00 www.stangeenergialg.no</p>	<p>Vestfold Plastindustri A/S Haugan,3158 Andebu Tlf: 33 43 03 50 Fax:33 43 03 54 www.vpi.no</p>	 <p>Løten kommune Barn, ungdom og familietjenesten Stasjonsv. 12, 2340 Løten Tlf. 62 59 31 20</p>
 <p>YIT Avd. Orkanger</p>	 <p>Sparebanken HEDMARK Storgt. 26, Pb. 261, 2402 Elverum Tlf: 62 43 50 00 Fax: 62 43 50 50</p>	<p>Expert BonusRevetal Retorvet, 3174 Revetal Tlf. 33 06 26 55 expert</p>	

Øygarden Kommune

*Spørsmål vedkomande
utviklingshemma i kommunen kan rettast til:
Sosialtjenesta, helse og tenestesenteret*

5337 Rong
Tlf: 56 38 21 50 - Fax: 56 38 21 51
Gjer som oss, støtt dei utviklingshemma

Murarbeider

mjøndalen
MUR & PUSS AS

Strandvn. 22a, 3050 Mjøndalen. Tlf. 32 87 46 12 Fax 32 87 53 15

Mjøndalen Auto

- * Sjekkpungt Bilverksted
 - * Lang erfaring
 - * Gode referanser
- Tlf: 32 87 62 16

*Godkjent av Biltilsynet
Statens Vegvesen*

Coop Byggmix
Fagernes

Fullsortiments-butikk
innen bygg &
restaurering

Besøk oss på Brelset
Tlf : 61359600
fax : 61359649
fagernes@byggmix.coop.no

NAMMO

Lillehammer

Storgt. 51
2600 Lillehammer
Tlf: 61 05 05 00

Ditt bilskadesenter!

Enkelt å finne, lett tilgjengelig og stor kapasitet!

Bertel O. Steen Bilskade AS
Østre Aker vei, Oslo, Telefon 22 70 72 00

NORSERVICE
BIL

VERKSTED - BILOMBYGGING - BUTIKK

Vi skreddersyr bilen etter dine
ønsker og behov.

Norservice Bil har lang erfaring med ombygging og tilpassing
av biler til bevegelseshemmede. Våre erfarne og dyktige fagfolk
finner om nødvendig opp hjulet på nytt slik at det skal rulle din
vei mot en mer selvstendig hverdag.

I tillegg til verkstedet vårt i Trondheim har vi sertifiserte og
godkjente verksted ellers i Norge som vi samarbeider med.

Kontakt oss gjerne på telefon 73 88 08 08 eller send oss en
e-post på bil@norservice.no.

Vi leverer bevegelsesfrihet!

Tlf. 73 88 08 08

www.norservice.no/bil - bil@norservice.no

Als Follo Truckulleie

Postboks 573, 1401 Ski

Salg og utleie av:

Seppelcontainere, lagercontainere
Regnbuens gjensvinningsanlegg på Langhus
Montaj av: Papp, papir, glass, trevirke, og
jern

Tlf. 64 86 31 03-Fax. 64 86 32 95

GJENSIDIGE

Storgata 11, 2050 Jessheim

Tlf 03100

Fax. 63 98 41 68

www.gjensidigenor.no

Velkommen til
EIKERBUSSEN
 TURBILER
Tlf. 90 90 10 52
 Besøk oss på: www.eikerbussen.no

Global Ship Logistics AS
 Bekkelagskaia 2, 0193 Oslo
 Telefon 23 03 56 60, Telefaks 23 03 56 61

22 80 43 10
www.abena.no

Sagveien 21 A, 0459 Oslo
 Telefon 22 80 85 80 Telefaks 22 80 85 83

Atlungstad Hestesportsenter
 2312 Ottestad
 Tlf: 62 57 60 58
 Tlf. 62 57 84 10 (stallen)

Vi har tilbud om terapiridning, barneridning, ridekurs på alle nivåer og rideleire om sommeren. Kom bare innom for å ta en titt på ponniene og hestene våre, eller se konkurransehester i sving.
Ridning etter avtale.

Vennlig hilsen
 Anne og Peder

Treng du
juridisk rådgjeving i trygdesaker?

Vi tilbyr juridisk bistand ved klage- og ankebehandling etter prinsippet "no cure, no pay". Det vil seie, dersom vi tek på oss ei sak, utan å oppnå endring i vedtaket, fråfell vi kravet om sakskostnader. Dersom vi vinn fram med saka, bli sakskostnadane dekt av staten

Kontoret bistår også med generell juridisk hjelp etter vanlege timeavtaler/satsar.

Fleire opplysningar kan du få ved å kontakte oss på
 tlf. 70022200
 faks 70022201
 mobil 92847803

Lett å legge - lett i vekt...

Et norsk kvalitetsprodukt fra
NITTEDAL
TORVINDUSTRI A.S.
www.nittedal-torvindustri.no
 Tlf.: 62 95 58 20 - Fax: 62 95 58 21

Skien Bil AS

Fri service i 3 år/ 50 000km

Telemarksveien 61
 3734 Skien
 Telefon: 35 91 55 55
 Telefax: 35 91 55 79

Åpningstider:
 Man. - fre. 07.30 - 16.30
 Tor. : 07.30-19.00
 Lør.: 10.00-14.00

Modum Industri AS

Ihlenkleiva 2, 3360 Geithus
 Tlf: 32 78 33 33 Fax: 32 78 33 30
www.modumindustrias.no

Vi produserer dører, vinduer, kjøkken, skyvedørgarderobe
ALT KAN SKREDDERSYS!

Vi ønsker NFU lykke til med lokalt arbeid i Modum, Eiker og Sigdal

Hadelands største bakeri
HADELANDSBAKERIET
 Jaren. Tlf. 61 32 81 38
Konditoriet Gran Tlf: 61 33 18 70

ORTO

Lymfeødem, Støtterputer
og Parykker AS

Gjøstiv. 17, 2614 Lillehammer
Tlf. 61 25 45 50 - Fax. 61 25 04 30

ASFALTERING

Asfaltering av
Gårdsplasser • Innkjøringer mm
Tif. 41 51 99 70

BJØRN HALVORSEN ASFALTERING
Oppretting & Asfaltering
3650 Tinn Austbygd

BYGG OG TØMMERMESTER
**Hans Petter
Krane**

Tif. 970 98 482

Falkev. 19, 3475 Sætre
www.byggmesterkrane.no

TJENESTER FOR FUNKSJONSHEMMEDE

I forbindelse med ny administrativ organisering i Stange kommune f.o.m. 2003, ble virksomheten Tjenester for funksjonshemmede etablert. Virksomheten skal yte tjenester til utviklingshemmede som er leietaker i 52 omsorgsboliger samlokalisert i 12 bofellesskap. Videre gir virksomheten tjenester til utviklingshemmede i egen bolig eller som er leietagere i kommunens øvrige boligmasse.

Virksomheten skal i samarbeide med andre aktuelle virksomheter kartlegge behov, planlegge og gi nødvendig kommunalt tjenestetilbud til utviklingshemmede spesielt og funksjonshemmede generelt.

Vår kontoradresse er Vika, Åkershagan, 2312 Ottestad,
telefon 62 58 56 00.

Folkedal Isolering AS

Vi støtter det viktige arbeidet NFU gjør!
Tlf. 916 28 505
Fax. 32 87 17 15

TOTALENTREPRENØR
PETTER BAKØY AS

Nybygg og rehabilitering
- forretningsbygg og industribygg
- landbruksbygg
- eneboliger, omsorgsboliger og borettslag

Leira, 7100 Rissa
Telefon: 73 85 19 10 Telefax: 73 85 21 58
www.bakoy.no post@bakoy.no

**Sør-Trøndelag
Fylkeskommune**

Tif: 73 86 60 00

medicus
SYKEPLEIESENTER AS

**Telemarks største senter for
sykepleieartikler**

Vi tilbyr:

- Faglig veiledning av sykepleier
- Eget prøve / samtalerom
- Hjemmebesøk av sykepleier
- Avtale med rikstrykdeverket (blå resept)
- Hjemkjøring av varer på blå resept

Holbergsgt. 11, 3722 Skien
Tlf. 35 50 28 80 - Fax. 35 50 28 81
e-post: medicus.skien@bandasjist.no

Norlandia
 Grand Ocean Hotell
 &
 Norlandia Horten Catering

*Ditt naturlige valg til enhver anledning
 Vi leverer mat du garantert blir fornøyd med*

Du finner oss i Jernbanegt. 1,
 3187 Horten
 Tlf. 33 04 25 90 Faks. 33 04 51 03

FRISTADS®

Fristads Norge AS
 N-6080 Gurskøy
 Besøk oss på:
www.fristads.no www.verner.no

Aulie
 LOMPEBAKERI

Lomper Lefser Møljebrød

Vikkollveien 6A, 3050 Mjøndalen
 Tlf: 32 87 62 78

**Ditt hjem
 i Mosjøen**

I over 40 år har gjester sovnet godt hos oss!
 Noen ting endrer seg aldri, og den dag i dag kan
 Norlandia Lyngengården Hotell tilby deg en varm
 velkommet og en riktig god natts søvn.

Norlandia Lyngengården Hotell ligger 1500 meter
 fra Mosjøen sentrum, innerst i Vefsnfjorden. Vi tilbyr
 komfortable rom, dagens middag og et personale
 som strekker seg litt lenger for at du skal trives og få
 hyggelig opphold. Mosjøen ligger midt på Helgeland
 – nøyaktig midt i Norge, og er rik på kulturelle så vel
 som historiske opplevelser.

Vi tilbyr

- Moderne rom med badstue
- TV på alle rom
- Trådløst nettverk
- Familierom
- Rom der syk-er tilretteleggelse
- Dagligvare kjøp
- Frikont
- Motorveifasiliteter
- Gratis turkaffe til gjester

Kontakt:

Tlf: 75 17 48 00
 Faks: 75 17 13 26
service@lyngengarden.norlandia.no
norlandia.no/lyngengarden

Nexans

Nexans Norway AS
 - din varmekabel leverandør
www.nexans.no

AKER KVÆRNER™

Aker Kværner Subsea AS

Aftermarket Norway

Pb. 143, 5346 Ågotnes

Tlf: 56 31 50 00 - Fax: 56 31 50 01

www.akerkvaerner.com

e-mail: postagotnes@akerkvaerner.com

TRYGGHET, TRIVSEL OG GLEDE

www.solgarden.no

Solgården 2008

Unn deg og dine ferie i solfylte Spania!

Svøm, dans og kos deg – opplev solen og varmen på Solgården og slipp gleden og latteren løs!

Vi tilbyr hyggelig samvær, turer og tilpassede aktiviteter i trygge og trivelige omgivelser.

I sommerhalvåret arrangerer vi egne turer for personer med utviklingshemming, men alle er velkommen til oss uansett årstid.

Vi har norsk lege, sykepleiere og fysioterapeuter. Solgården er tilrettelagt for funksjonshemmede. Vi har egne biler for transport av rullestoler.

Kontakt oss gjerne for ytterligere informasjon om turene i 2008

SOLGÅRDEN

Solgården ferie- og helsesenter
Fridtjof Nansenplass 9, 0160 Oslo
Telefon: 22 42 78 60
E-post: kontor@solgarden.no

SOLGÅRDEN BA – FERIE- OG HELSESENTER PÅ COSTA BLANCA

Det er lurt å lese litt hver dag!

Bestill Klar Tale: www.klartale.no
E-post: svaer@klartale.no
Telefon: 22034400 / Telefaks: 22115580

Kan sendes uten frimerke i Norge. Klar Tale betaler porto.

- Jeg ønsker Klar Tale i postkassen min hver torsdag i ett år for 450 kroner. Medlemmer av Norsk Forbund for Utviklingshemmede betaler kun 380 kroner. Jeg ønsker:

vanlig avis avisen innlest på CD

- Jeg ønsker både vanlig avis og avisen innlest på CD i ett år for 675 kroner.

- Ja takk, send meg en **GRATIS** prøveavis.

Navn:

Adresse:

Postnummer:Sted:

Telefon: (SFA 0907)

SVARSENDING
Avtalenr.
221 000/174 P.b.

KLAR TALE
Postboks 44
1662 Rolvsøy

UTEKLÆR

Cape

er laget i høyteknologi Fluorcarbon Super Finish, som gir en ekstra holdbar vann-, olje- og smussavvisende effekt. Foret er i varm pels og er lett å ta av, slik at det kan brukes som regntøy. Lomme i forkant for å varme hendene. Fast hette som kan gjemmes i kraven.

Fotsekk

i Fluorcarbon Super Finish har avtagbart fôr som er enkelt å fjerne og å holde rent. Det kan også brukes som regntøy. Et borrelåsbånd som er festet til fotsekken, sørger for at den sitter fast til rullestolen. Den åpne utformingen med glidelås helt ned gjør fotsekken enkel å komme inn / ut av.

Armtrekk

Trekkene er føret.

Varmepute

Kompletter fotsekken med en varmepute som festes i stolens ryggstø med et borrelåsbånd. Fotsekken og varmeputen settes sammen med et brett borrelåsbånd. På denne måten holder du varmen betydelig lengere.

Vask

Vask 40 grader. Bør tørketromles eller strykes for å få frem impregneringen igjen.

REHO

Seilmakergata 1, Steinkjer

Tlf. 74 17 01 00

Fax. 74 17 01 01

www.reko.org

Profilmateriell

Buttons i to varianter:

Liten 3,- kr

Stor 5,- kr

Pins 20,- kr

Krus 130,- kr

Gratis klistremerker

Tallerken 130,- kr

Skulderveske 150,- kr

Nakkebånd 25,- kr

Penn 8,- kr

Bordvimpel
Uten fot 150,- kr

NFU formidler
salg av fot,
omkring 150 kr i tillegg

Klistremerker
6 merker per ark 6,- kr

Annet

Hefte: En individuell og inkludert hjemmetjeneste 110,- kr
NFUs jubileumshefte 30 år 30,- kr
Samfunn for alle temautgave 1 / 2003: Eget hjem 70,- kr
Samfunn for alle temautgave 6 /
2001 Livssituasjonen – 10 år etter reformen 70,- kr
Helt topp (video til leie) 90,- kr
Soler i keramikk – serie på tre av Herleik Kristiansen 30,- kr

Kursmateriell

Alle kurshefter 35,- kr per hefte.

Kursmappe 20,- kr

Kursbevis 10,- kr

Fra foreldrehjem til eget hjem

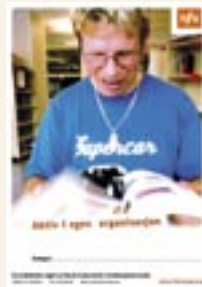
Kommunevalg

Stortingsval

NFU
– en organisasjon

Aktiv i egen organisasjon

NFU's prinsippprogram

Vi og samfunnet

Tillitsvalgt i organisasjonen NFU

Ledsagerhefte

Veileder til kurslærer

Seksualitet og samliv

Kroppen min og følelsene mine

Frakt kommer i tillegg

Bestill i dag

Bestilling _____

Navn _____

Adresse _____

Poststed _____

Eller bruk nettbutikken til NFU på www.nfunorge.org

Adressaten betaler for sending i Norge
Distribueres av Posten Norge

Norsk forbund for utviklingshemmede
Svarsending 1225
0090 Oslo

Regionalt Aktivitetssenter (REGA)

**Et mangfoldig tilbud for alle!
Husene er spesielt tilrettelagt
for funksjonshemmede
EMMA KAFÉ**

Lys og vennlig nærmiljøkafé!

Man Ons, Tors, Fre, kl 9.00 – 15.30
Tirs kl. 9.00 – 20.00 Sønd kl. 13.00 – 18.00

Vi serverer god hjemmelaget mat. Catering
Barnemeny og barnevennlig.

Utleie til diverse arrangementer.
Emma.kafe@baerum.kommune.no
Tlf: 67153130 Fax: 67133134

Emma Hjorthsv 66
1336 Sandvika.

EMMA GJESTEHUS

Vi kan tilby overnatting i rolige naturskjønne omgivelser.

Rimelige rom, dusj og toalett på gangen.
Svært hyggelige fellesrom med stue og kjøkken.

emma.gjestehus@baerum.kommune.no
Tlf:67153130 Fax: 67137280

Høyrabben 4
1336 Sandvika.

EMMA HJORTH MUSEUM

Utstillingen omfatter Emma Hjorths Hjemts hundreårige historie.

En permanent utstilling hovedsakelig i tekst og bilde.
emmahjorthmuseum@baerum.kommune.no

Tlf:67153130

Emma Hjorthsv 64
1336 Sandvika.

EMMA SANSEHUS

Et spennende fritidstilbud for alle!
Farger, lys, og lyd fører deg fra rom til rom.
Onsdag em. og søndager enkeltbill.

Utleie alle dager.
Bestillinger gjøres til
sansehuset@baerum.kommune.no
Tlf: 67153130 Fax : 67153131

Jens Holesv. 5
1336 Sandvika.

EMMA FRISKHUS

Varmtvannsbasseng og gymsal.

Torsdag ettermiddag svømming for funksjonshemmede enkeltbill.

Utleie
Bursdagsselskaper.
emmafriskhus@baerum.kommune.no

Tlf: 67153130
Jens Holes v 8
1336 Sandvika

**Husene egner seg til
kurs/konferanser, barne og voksen selskaper, hygge-
kvelder for bedrifter og private,
Ring for mer info!**

ANDELSLAG FOR BORGERSTYRT
PERSONLIG ASSISTANSE

INFORMASJONSDAG OM Borgerstyrt personlig assistanse (BPA)

- OSLO – 13. september, Radisson SAS Plaza
- BODØ – 27. september, Radisson SAS hotel
- STAVANGER – 11. oktober, Radisson SAS Atlantic hotel
- BERGEN – 1. november, Thon hotel Bergen Airport
- TRONDHEIM – 15. november, Rica Nidelven hotel

Informasjonsdagen er fra kl. 10.00 – 13.00

Bindende påmelding:

tlf. 32 20 59 10, eller adm@uloba.no

Enkel lunsj serveres. Gratis adgang.

Les mer om ULOBA på www.uloba.no

VELKOMMEN TIL EN SPENNENDE DAG OM BPA

www.uloba.no

HAFJELL, LILLEHAMMER
BY CHOICE HOTELS

*Gode priser
på innlandets beste
Ferie -og Konferansehotell*

420 senger, to restauranter -to barer

Eget opplegg for barnefamilier

Booking 612 77 777 eller hafjell@booking.no

Kontakt oss!

Forbundsleder

Helene Holand
22 39 60 50/91 12 24 59
helene@nfunorge.org

Nestleder

Alf Anvedsen
52 71 21 27
alf.anvedsen@bluezone.no

Steinar Sandnes

57 00 92 46
steinar.sandnes@c2i.net

Rita Lucia Endresen

72 58 35 81/95 96 38 75

Gørild Skancke

72 87 26 89
gorskan@online.no

Lillian G. Rasmussen

77 68 23 59
lillian@hifm.no

Trine Lise Systad

38 03 00 14
trinelinesystad@yahoo.no

Nasjonalt

Norsk Forbund for Utviklingshemmede

Pb 8954 Youngstorget
0028 Oslo

Besøksadresse:

Youngstorget 2a, 7. etasje
Telefon: 22 39 60 50
Telefaks: 22 39 60 60

post@nfunorge.org

Bankgiro: 8200.01.93417
Postgiro: 0814.30.50085

Fylkeslagene

NFU Oslo Fylkeslag

Sporveisgaten 10, Etg. 4
0354 OSLO
22 69 54 10
lrichter@online.no

NFU Akershus Fylkeslag

Postboks 33
1914 YTRE ENEBAKK
90 83 93 80/64 92 62 53
tbh@bluezone.no

NFU Østfold Fylkeslag

v/Greta Sandli
Solheimsveien 37
1605 Fredrikstad
69 31 34 02
greta.sandli@c2i.net

NFU Hedmark Fylkeslag

v/Eva Olsen Høisveen
Ringsakervegen 38
2380 BRUMUNDDAL
62 34 09 14/48 19 39 60
eo-ho@online.no

NFU Oppland Fylkeslag

v/Anne-Lise Arnkværn
Bankgt 19g
2609 LILLEHAMMER
61 25 28 10
post@nfu-oppland.org

NFU Buskerud Fylkeslag

v/Mette Karlsrud
Kreftingsgt. 8 A
3513 HØNEFOSS
61 31 98 20 / 93 41 23 31
mette.karlsrud@ansatt.opplandvgs.no

NFU Vestfold Fylkeslag

Baglergt. 3
3111 TØNSBERG
33 04 05 95/92 02 89 38
nfv.f@frisurf.no

NFU Telemark Fylkeslag

v/Arild Kvitsand
Ødegardsfeltet 37
3810 GVARV
35 95 62 37 / 99 63 60 40
arikkvits@hotmail.com

NFU Aust-Agder Fylkeslag

v/Solveig Lohne Ørum
Solheimsvn. 11
4817 HIS
37 01 13 05 / 92 85 48 55
lnfuua@start.no

NFU Vest-Agder Fylkeslag

v/Jan Harald Lilledrange
Meiseveien 4

4400 FLEKKEFJORD
38 32 38 69/90 77 26 68
janharald@rt.no

NFU Rogaland Fylkeslag

Ryfylkegt. 22
4014 STAVANGER
51 89 15 50
post@nfu-rogaland.no

NFU Hordaland Fylkeslag

Boks 13
5838 BERGEN
56 14 31 58/99 23 00 78
nfhordaland@online.no

NFU Sogn og Fjordane Fylkeslag

v/ Gunhild Skinlo
Boks 118
6821 SANDANE
57 86 54 66/47 60 59 84
gunhildterese@hotmail.com

NFU Møre og Romsdal Fylkeslag

Postboks 9140
6023 ÅLESUND
70 15 10 30 / 41 04 43 59
nfmur@adsl.no

NFU Sør-Trøndelag Fylkeslag

v/Marit Mathisen
Sverdveien 21
7130 BREKSTAD
97 95 57 66 / 95 85 77 99
marit.mathisen@flink.no

NFU Nord-Trøndelag Fylkeslag

v/Snorre Ness
Postboks 183
7801 NAMSOS
74 21 23 08 / 90 51 69 66
snorre.ness@hint.no

NFU Nordland Fylkeslag

Postboks 843
8001 BODØ
75 52 40 48 / 91 72 47 08
nfv-nord@online.no

NFU Troms Fylkeslag

v/Rigmor Hamnvik
Bregneveien 2
9050 STORSTEINNES
77 72 05 24 / 97 16 73 24

NFU Finnmark Fylkeslag

v/Aud-Inger Onshuus
Myrseth 27
9518 ALTA
78 44 03 66 / 41 20 67 65
inge-ons@online.no

Et av Ane Søndrol Visdals bilder.

Anes detaljrikdom

Vågåværingen Ane Søndrol Visdal er glad i å tegne og bruker mye av fritiden sin til det. Hun begynte å tegne med penn da hun var liten. Etter hvert ble hun også opptatt av fargelegging. Nå tegner og fargelegger hun mye med tusj.

Ane lager detaljrike tegninger med farger som er godt samstemte. Hun gir uttrykk for at hun har lyst til å bli kunstner. Mange av tegningene hennes henger hjemme hos slekt og venner.

22-åringen bor i egen leilighet i et bofelleskap og arbeider på Coop Mega i Vågå på dagtid. Hun trives godt både hjemme og på jobben.